

Stichting CRH Pensioenfonds – Jaarverslag 2015

Inhoudsopgave

Algemene informatie	2
Kerncijfers	4
Verslag van het bestuur	5
Verslag van het verantwoordingsorgaan	26
Reactie van het bestuur op verslag verantwoordingsorgaan	27
Verslag visitatiecommissie	28
Reactie bestuur op verslag visitatiecommissie	31
Jaarrekening	33
Balans per 31 december (na resultaatbestemming)	34
Staat van baten en lasten	35
Kasstroomoverzicht	36
Toelichting behorend tot de jaarrekening	
Algemene toelichting	37
Toelichting op de balans	43
Toelichting op de staat van baten en lasten	49
Risicobeheer	55
Overige gegevens	
Algemeen	60
Controleverklaring	61
Verklaring van de actuaris	

Algemene informatie

Dit jaarverslag bevat de gegevens van Stichting CRH Pensioenfonds, statutair gevestigd te Rijswijk.

Kantooradres

Einsteinlaan 26
2289 CC RIJSWIJK

Postbus 1791
2280 DT RIJSWIJK

Website

www.crhpensioenfonds.nl

Bestuurssamenstelling

Aan het eind van het verslagjaar 2015 is de samenstelling van het bestuur als volgt:

Namens de werkgever:

F.A.J. Brouwer	Man	56 jaar
R.W.T.H. de Kok	Man	39 jaar
F.G. van Schie, voorzitter	Man	54 jaar

Namens de werknemers en gepensioneerden:

R.J. Boesjes	Man	67 jaar
E.J.S. Herremans	Man	42 jaar
Vacature		

Beleggingscommissie

De beleggingscommissie is per 31 december 2015 als volgt samengesteld:

D. Richert (Mercer)	Man	45 jaar
P.J.M. Ruigrok (oud-bestuurslid)	Man	65 jaar
R.W. van Gils (namens pensioenbureau)	Man	37 jaar
G.P.T. van Heiningen (namens pensioenbureau)	Man	56 jaar

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is per 31 december 2015 als volgt samengesteld:

Namens de werknemers

P. van Beelen	Man	51 jaar
A.M. Bieman	Vrouw	46 jaar
K.J. Heddes (secretaris)	Man	47 jaar
H. Hildebrand	Man	51 jaar
A.J. Nieuwenhuisen (voorzitter)	Man	38 jaar
A. Oldenburger	Man	63 jaar

Namens de werkgever

P. Eigenhuis	Man	58 jaar
--------------	-----	---------

Namens de gepensioneerden

W.J. Kraakman	Man	69 jaar
---------------	-----	---------

Visitatiecommissie

De visitatiecommissie is per 31 december 2015 als volgt samengesteld:

J.C.H. Kars (Kars consulting B.V. voorzitter)	Man	57 jaar
S. Boer (Onno F. Blom advocaten)	Vrouw	42 jaar
K. Pasha (Cardano)	Vrouw	34 jaar

Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer van Stichting CRH Pensioenfonds is ondergebracht bij NN Investment Partners (NN IP) te 's-Gravenhage. Dit is per 7 april 2015 de rechtsopvolger van ING Investment Management.

Accountant

Ernst & Young Accountants LLP te Den Haag fungeert als de accountant van de Stichting.

Actuaris

Als adviserend actuaris treedt op Mercer (Nederland) B.V. te Rotterdam

Als certificerend actuaris treedt op Mercer (Nederland) B.V. te Amstelveen.

Kerncijfers

	2015	2014	2013	2012	2011
Aantallen					
Actieve deelnemers	3.240	3.371	3.399	3.629	3.712
Gewezen deelnemers	6.706	6.492	6.361	6.188	6.005
Pensioengerechtigden	1.227	1.170	1.122	1.046	954
	11.173	11.033	10.882	10.863	10.671
Bedragen (in EUR 1.000)					
Ontvangen premies en koopsommen	24.078	25.126	31.042	25.751	24.094
Uitkeringen	10.577	10.453	9.922	9.267	8.711
Vermogen					
Algemene reserve	479	39.964	67.160	17.015	-/- 21.780
Technische voorz. eigen rekening *	682.223	621.875	481.936	484.555	437.244
Gemiddelde interne rekenrente	1,79%	2,04%	2,84%	2,52%	2,75%
Actuele dekkingsgraad	100,1%	106,4%	113,9%	103,5%	95,0%
Beleidsdekkingsgraad **	100,2%	-	-	-	-
Toeslag (indexatie)	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%
Beleggingsresultaten					
Vastrentende waarden	0,2%	22,1%	-1,0%	16,3%	15,7%
Aandelen (incl. valutahedge)	2,4%	7,7%	20,6%	16,6%	-/- 6,4%
Totaal rendement	1,1%	17,5%	5,5%	17,0%	9,4%
Beleggingen (in € 1.000)					
Vastrentende waarden	453.467	443.912	355.644	341.857	308.315
Aandelen	224.458	219.266	188.404	155.263	106.893
Overige beleggingen	3.060	-/- 2.771	2.038	2.122	-/- 1.132
Totaal	680.985	660.407	546.086	499.242	414.076

*) Technische voorz. eigen rekening: Dit betreft de technische voorzieningen onder aftrek van de post Herverzekering.

**) De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad over de achterliggende 12 maanden. Op grond van het nFTK dient deze met ingang van het jaar 2015 als basis voor beleidsbeslissingen.

Per 31 december 2015 is geen toeslag verleend.

VERSLAG VAN HET BESTUUR

Algemeen

Bestuur

Gedurende het boekjaar 2015 kwam het bestuur acht keer in vergadering bijeen. Daarnaast heeft het bestuur vijf keer telefonisch vergaderd. De beleggingscommissie van het fonds vergaderde in het verslagjaar vijf maal. Met het verantwoordingsorgaan vonden drie overlegvergaderingen plaats en één keer werd vergaderd met de visitatiecommissie.

Ultimo 2015 was het bestuur als volgt samengesteld:

Namens de werkgever:

F.A.J. Brouwer	Man	56 jaar
R.W.T.H. de Kok	Man	39 jaar
F.G. van Schie (voorzitter)	Man	54 jaar

Namens de werknemers en gepensioneerden:

R.J. Boesjes	Man	67 jaar
E.J.S. Herremans	Man	42 jaar
Vacature		

In het jaar 2015 zijn de heer P.J.M. Erkamp (voorzitter) en de heer R.J.A. Gortzak (secretaris) afgetreden. Beiden hebben jarenlang met veel deskundigheid en inzet een belangrijke bijdrage geleverd aan Stichting CRH Pensioenfonds. Het bestuur is hen hiervoor bijzonder dankbaar.

De werkgever heeft de heer F.G. van Schie voorgedragen als opvolger van de heer Erkamp. Nadat in december 2015 de benodigde instemming van De Nederlandsche Bank was verkregen, kon de heer Van Schie officieel worden benoemd. Vanaf de vergadering van 11 december 2015 fungeert de heer Van Schie als voorzitter.

Iedere 2 jaar treedt er volgens rooster een werknemersvertegenwoordiger af, die zich herkiesbaar kan stellen. Per 31 december 2015 was de heer Boesjes aftredend. Hij stelde zich herkiesbaar. Vanuit de gepensioneerden werden geen tegenkandidaten gesteld. De heer Boesjes is derhalve begin 2016 bij acclamatie herbenoemd voor een periode van vier jaar.

Op 11 maart 2015 is door DNB ingestemd met de voorgenomen benoeming van de heer E.J.S. Herremans. In de bestuursvergadering van 10 april 2015 is de heer Herremans door het bestuur officieel benoemd tot bestuurslid namens de geleding werknemers.

Op 10 september 2015 is door DNB ingestemd met de voorgenomen benoeming van de heer F.A.J. Brouwer. In de bestuursvergadering van 18 september 2015 is de heer Brouwer door het bestuur officieel benoemd tot bestuurslid namens de werkgever.

Bestuursstructuur

Per 1 juli 2014 is op grond van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen het paritaire bestuursmodel in werking getreden. De bestuursleden vormen in dit model een collegiaal bestuur van zes leden waarvan er drie door de werkgever worden benoemd, twee vanuit de werknemers worden gekozen en één bestuurslid namens de gepensioneerden zitting heeft. Het intern toezicht is hierbij ondergebracht bij een visitatiecommissie. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan.

Missie, visie, strategie

Missie

CRH Pensioenfonds voert op professionele wijze de pensioenregelingen uit die CRH met de deelnemers is overeengekomen. De belangen van de deelnemers en de werkgever staan hierbij voorop en worden op evenwichtige wijze behartigd. De uitvoering is kwalitatief van een hoog niveau en vindt plaats tegen lage kosten. De communicatie met de deelnemers is helder en open. Er wordt op maatschappelijk verantwoorde wijze belegd.

Visie

Pensioen is een belangrijke arbeidsvoorwaarde die mee verandert met de maatschappelijke ontwikkelingen. Ook de pensioenregelingen van CRH Pensioenfonds moeten regelmatig worden herzien. Hierbij is een goede dialoog met werkgever en deelnemersvertegenwoordiging onontbeerlijk. Doel hierbij is om de sociale partners zo veel mogelijk te ontzorgen.

CRH biedt een pensioenregeling aan die aan de bovenkant van de markt zit. Het eigen pensioenfonds biedt de mogelijkheid om een pensioenbeleid op maat te voeren. Waar de onderneming dit noodzakelijk acht, kan in bepaalde bedrijfstakken een pensioenregeling worden geboden die beter aansluit bij hetgeen in de markt gebruikelijk is. Het pensioenfonds bewaakt de uitvoerbaarheid en de communiceerbaarheid van de pensioenregelingen. Hiermee wordt voorkomen dat de uitvoeringskosten nodeloos oplopen.

CRH Pensioenfonds is gebaat bij continuïteit binnen het bestuur en het pensioenbureau. Dit geldt zowel op beleidsmatig als op uitvoeringstechnisch terrein. Uiteraard zullen er met enige regelmaat vacatures ontstaan. Bij de invulling hiervan wordt gestreefd naar een zo goed mogelijke diversiteit van de bezetting. Daarnaast is het van belang om ook de aanwezige ervaring aan boord te houden.

CRH Pensioenfonds ziet een toenemende aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen. Het fonds onderschrijft dit belang en volgt de ontwikkelingen op de voet. Doelstelling is om op maatschappelijk verantwoorde wijze een marktconform rendement te behalen binnen de grenzen van het door sociale partners onderschreven risicoprofiel.

Strategie

CRH Pensioenfonds kent een hoge mate van betrokkenheid, is laagdrempelig, toegankelijk en dient qua betrouwbaarheid boven elke twijfel verheven te zijn. Het pensioenfonds wordt op professionele wijze paritair bestuurd door (gewezen) werknemers uit de CRH gelederen die hiertoe door de werkgever worden gefaciliteerd. Waar nodig worden zij ondersteund door externe adviseurs. Het bestuur heeft de uitvoering belegd bij het eigen pensioenbureau. De werknemers van het pensioenbureau zijn professioneel, hoog opgeleid en klantvriendelijk. De mentaliteit sluit aan bij de bedrijfscultuur van CRH, no-nonsense en hands-on. Bestuur en pensioenbureau werken nauw samen maar kennen duidelijk gescheiden verantwoordelijkheden.

De uitvoeringsorganisatie heeft twee hoofdtaken. Pensioenadministratie en vermogensbeheer. De pensioenadministratie wordt door het pensioenbureau uitgevoerd in eigen beheer. Uitgangspunt is om dit beter en goedkoper te doen dan in de markt.

Het vermogen van het pensioenfonds wordt ondergebracht bij één of meer professionele externe vermogensbeheerders. Het bestuur selecteert de vermogensbeheerders op zorgvuldige wijze en monitort de prestaties van de vermogensbeheerders. Het bestuur wordt hierbij geadviseerd door de beleggingscommissie.

Een pensioenfonds met een eigen pensioenuitvoerder vergt een bepaalde schaalgrootte. Het bestuur monitort regelmatig of de gekozen wijze van uitvoering nog altijd efficiënt en in het belang van de deelnemers is. De afspraken die hierover zijn vastgelegd in het pensioenreglement en de uitvoeringsovereenkomst zijn hierbij leidend. Het pensioenfonds houdt zich te allen tijde aan de geldende wet- en regelgeving.

Het pensioenfonds is van mening dat een goed toezicht op de pensioenfondsen noodzakelijk is gelet op het grote maatschappelijke belang dat zij vertegenwoordigen. Het pensioenfonds pretendeert niet alle wijsheid in pacht te hebben en staat open voor kritiek of bevindingen van zowel interne als externe toezichthouders.

Code Pensioenfondsen

Per 1 januari 2014 is de Code Pensioenfondsen in werking getreden. Deze Code is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid en bevat normen voor “goed pensioenfonds bestuur”. De Code Pensioenfondsen vervangt de in 2005 gepubliceerde “Principes voor goed pensioenfondsbestuur”.

De Code pensioenfondsen is wettelijk verankerd. De in deze Code opgenomen normen vormen een aanvulling op wet- en regelgeving. Er mag van deze normen worden afgeweken, maar dit moet dan wel op goede gronden gebeuren. De Code gaat uit van het “pas toe of leg uit beginsel. Bij de invoering van de nieuwe bestuursstructuur per 1 juli 2014 heeft de Code Pensioenfondsen als leidraad gediend. Hieronder wordt ingegaan op de zaken waarbij niet volledig aan de Code Pensioenfondsen wordt voldaan.

Onderdeel van de Code Pensioenfondsen is de diversiteit in de samenstelling van het bestuur. Bij het invullen van de recente vacatures is nadrukkelijk gezocht naar vrouwelijke kandidaten. Tot op heden is dit niet gelukt. Het bestuur blijft dit echter wel nadrukkelijk nastreven.

De medewerkers van het pensioenbureau zijn in dienst van CRH Nederland. Het beloningsbeleid van CRH Nederland sluit niet volledig aan bij de Code Pensioenfondsen. Dit is besproken door het bestuur van Stichting CRH Pensioenfonds. Het bestuur is van oordeel dat het beloningsbeleid van CRH Nederland passend is voor Stichting CRH Pensioenfonds.

Het bestuur is er nog niet in geslaagd het deskundigheidsplan te actualiseren. Dit staat voor het jaar 2016 op het programma.

Pensioenbureau

Het bestuur heeft de uitvoering van de pensioenregelingen uitbesteed aan CRH Nederland B.V. door middel van een administratieovereenkomst. CRH Nederland B.V. heeft deze werkzaamheden ondergebracht bij het pensioenbureau. De dagelijkse leiding van het pensioenbureau is in handen van de directie van het pensioenbureau. De bezetting van het pensioenbureau bedraagt 3,7 FTE.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit 8 leden, verdeeld over drie geledingen te weten één geleding namens de werkgever (1 lid), één namens de deelnemers (6 leden) en één namens de gepensioneerden (1 lid). Iedere geleding heeft het recht één stem uit te brengen, hetgeen betekent dat de 6 leden namens de deelnemers samen één stem uitbrengen.

In 2015 kwam het verantwoordingsorgaan drie maal bijeen in een vergadering met het bestuur. Voor het verslag van het verantwoordingsorgaan over het jaar 2015 wordt verwezen naar pagina 26.

Statuten en Reglement

De statuten zijn in het verslagjaar niet gewijzigd.

Per 1 januari 2015 zijn de pensioenregelingen opnieuw gewijzigd. Nadat per 1 januari 2014 de pensioenrichtleeftijd werd verhoogd van 65 naar 67 jaar en de opbouwpercentages werden verlaagd, was per 1 januari 2015 een aantal aanpassingen noodzakelijk. Als gevolg van een verdere versoering van het fiscaal kader moest het opbouwpercentage worden verlaagd naar 2,232%.

Daarnaast kan met ingang van 1 januari 2015 over het pensioengevend salaris boven € 100.000 geen pensioen meer worden opgebouwd in CRH Pensioenfonds. De werkgever heeft hiervoor een compensatieregeling buiten het pensioenfonds geboden.

Op 12 november 2014 is door de pensioenraad namens de werknemers ingestemd met de door de werkgever voorgestelde nieuwe pensioenregeling per 1 januari 2015.

Gang van zaken in het boekjaar

Algemeen

In het jaar 2015 vond een lichte stijging plaats van de lange rente. De gemiddelde swapmarktrente steeg van 1,41% eind 2014 naar 1,56% eind 2015. De verplichtingen van het fonds moeten echter worden berekend op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. In deze methodiek wordt uitgegaan van de zogenoemde Ultimate Forward Rate (UFR). Met de introductie van de UFR in 2012 werd de waardering op basis van de marktrente voor lange looptijden vervangen door een lange termijn verwachte rente. De belangrijkste reden om dit te doen was een gebrek aan liquiditeit in het langlopende marktsegment.

In het jaar 2015 hebben twee aanpassingen op de UFR systematiek plaatsgevonden.

- De tot 2015 gehanteerde driemaands middeling is afgeschaft;
- Het niveau van de UFR dat op 4,2% was vastgesteld, wordt voortaan afgeleid vanuit de marktrente.

Dit leidde tot een verlaging van de gemiddelde rekenrente van 2,04% ultimo 2014 tot 1,79% eind december 2015. Het positieve beleggingsrendement van 1,13% was niet voldoende om de stijging van de verplichtingen voldoende te compenseren. Dit leidde tot een daling van de dekkingsgraad van 106,4% per 31 december 2014 tot 100,1% eind december 2015.

Beleidsbeslissingen moeten worden genomen op grond van de beleidsdekkingsgraad. Deze wordt berekend als gemiddelde dekkingsgraad over de voorgaande twaalf maanden. Op 31 december 2015 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 100,2%. Op grond hiervan was het dan ook niet mogelijk om de pensioenen per 1 januari 2016 te indexeren.

De reële dekkingsgraad daalde van 89,2% eind 2014 naar 80,3% eind 2015. De reële dekkingsgraad geeft weer in welke mate een volledig geïndexeerd pensioen op basis van prijsinflatie mogelijk is.

Financiële markten

Niet alleen politiek, maar ook voor beleggers was 2015 een onrustig jaar. De volatiliteit nam toe door zorgen over de richting van het monetaire beleid in de VS, de vertraging in China, de Griekse crisis, de vluchtelingenstroom in Europa, de Britse verkiezingen, de minidevaluatie in China in de zomer, het gewapende conflict in Syrië en de terreuraanslagen in Parijs. De scherpe daling van de olie- en grondstoffenprijzen had op zijn beurt weerslag op producenten en zorgde op de financiële markten voor risicoaversie en beweeglijke koersen.

De groei van de wereldeconomie bedroeg in 2015 2,9%, na een groei van 3,1% in 2014. Deze min of meer stabiele groei trad op tegen de achtergrond van uiteenlopende ontwikkelingen. In de ontwikkelde landen nam de groei toe van 1,5% in 2014 naar circa 1,9%. Het groeitempo in de opkomende landen

nam af van 5,1% in 2014 naar 4,1% vorig jaar. De wereldwijde inflatie stabiliseerde in 2015 op een laag niveau, als gevolg van onbenutte capaciteit en aanzienlijk lagere grondstoffenprijzen. Met name de daling van de olieprijs sprong hierbij in het oog. Na de forse daling van de olieprijs in 2014 van 66%, daalde de prijs van een vat Brent-olie in 2015 tot onder de \$40, een daling van 30%. De daling van de olieprijzen was goed voor de groei in een groot aantal olie-importerende landen, maar nadelig voor de bedrijvigheid in olieproducerende landen.

Het voorzichtig herstel in de ontwikkelde landen zette door dankzij een veerkrachtige private sector. De consumptie en de huizenmarkt profiteerden in deze regio van de aantrekkende arbeidsmarkt, de lage energieprijzen en een accommoderend monetair beleid. De export en de industriële productie vertraagden in vele landen vanwege de zwakkere buitenlandse vraag.

De groei in de opkomende markten zwakte voor het vijfde jaar op rij af. Debet hieraan waren een tragere groei in China, dalende grondstoffenprijzen, lage winstmarges, hoge schulden in de private sector, het uitblijven van politieke hervormingen en kapitaaluitstroom. In de opkomende markten was de verslechtering vooral zichtbaar in de grondstoffen-producerende landen, zoals Brazilië en Rusland. De vertraging in China zette door. Meer bedrijvigheid in de dienstensector en een sterke consumptie wisten de structurele zwakte in de industriële sector en in de investeringen slechts deels te compenseren. India was van de opkomende markten één van de weinige positieve uitzonderingen.

De lage wereldwijde groei, lage inflatie en hoge volatiliteit van de financiële markten droegen bij aan een klimaat van laag blijvende rentes. De Amerikaanse Federal Reserve verhoogde de rente in december voor het eerst in ruim negen jaar, op basis van meer vertrouwen in de groei- en inflatievooruitzichten voor de VS. De ECB kwam in maart 2015 met een opkoopprogramma voor vooral staatsobligaties. In december werd het programma verlengd en uitgebreid. De ECB gaf aan actie te blijven ondernemen totdat de inflatie weer ongeveer 2% bedraagt. De Japanse centrale bank kwam ook met een opkoopprogramma om de inflatie structureel te verhogen. De centrale banken van China en India verlaagden de rente in 2015 meerdere keren om de economische vertraging bij een dalende inflatie tegen te gaan.

Vermogensbeheer en rendement

Ultimo 2015 was de verdeling van het belegd vermogen als volgt:

vastrentend	66,6%
aandelen	33,0%
derivaten	0,4%

Het beleggingsplan kende ultimo 2015 onderstaande strategische verdeling:

vastrentend	70,0%	(Ondergrens 65%; bovengrens 75%)
aandelen	30,0%	(Ondergrens 25%; bovengrens 35%)

Over het boekjaar 2015 werd een rendement gerealiseerd van 1,1% (17,5% over 2014). Het rendement op vastrentend bedroeg 0,24% (benchmark 0,35%); het resultaat op aandelen (zonder afdekking van de vreemde valuta) bedroeg 8,28% (benchmark 8,49%). Als gevolg van de gedaalde Euro leidde de afdekking van de vreemde valuta tot een negatieve bijdrage aan het rendement van -/ 1,94% over de gehele beleggingsportefeuille. De gerealiseerde rendementen zijn na aftrek van kosten. Deze bedroegen in 2015 0,35%. Het rendement vóór aftrek van kosten is dus iets beter dan de benchmark.

In het afgelopen boekjaar heeft het fonds onderzoek gedaan naar het gewenste risicoprofiel van de beleggingsportefeuille. Dit onderzoek vond plaats in de vorm van een zogenoemde blind-tasting sessie. Aan de hand van een aantal risicomaatstaven konden de deelnemers aan het onderzoek aangeven in hoeverre men bepaalde uitkomsten aanvaardbaar vond zonder te weten welk beleggingsbeleid hierbij hoorde. Uiteindelijk bleek het risico wat men acceptabel vond niet ver afweek van het risico binnen de huidige beleggingsportefeuille. Het bestuur heeft daarom besloten het risicoprofiel niet te wijzigen. De uitkomsten van dit onderzoek zijn gedeeld met het verantwoordingsorgaan, de pensioenraad en de werkgever.

Aan het eind van het eerste kwartaal 2015 daalde de 30 jaars swaprente tot onder de 1,00%. Op grond van de beleidsstaffel heeft het bestuur zich beraden over een eventuele verdere afbouw van de afdekking van het renterisico. Gelet op de marktomstandigheden en het risico op een verdere daling van de rente werd besloten de afdekking van het renterisico ongewijzigd te laten.

In het boekjaar 2015 heeft het pensioenfonds de investmentbeliefs die voorheen impliciet aanwezig waren expliciet geformuleerd. De investmentbeliefs luiden als volgt:

Investmentbeliefs

- *Doelstelling van de beleggingen*

De beleggingen moeten gericht zijn op het nu en in de toekomst kunnen voldoen aan de verplichtingen van het fonds. Risico moet beschouwd worden in termen van waarschijnlijkheid dat niet aan de verplichtingen voldaan kan worden.

Het pensioenfonds heeft de ambitie om pensioenen te kunnen indexeren, waarbij het risico dat de pensioenen mogelijk gekort moeten worden niet uit het oog wordt verloren.

- *Risico - rendement*

Het fonds onderkent dat rendement alleen kan worden bereikt met het nemen van risico, terwijl risico geen garantie geeft dat er rendement zal worden gegenereerd.

Risicobeheer neemt een centrale plaats in bij het nemen van alle beleggingsbeslissingen. Het pensioenfonds streeft er naar om alleen risico's te nemen die naar verwachting waarde toevoegen.

- *Actief – passief binnen asset classes*

Sommige markten zijn efficiënt; andere niet. Ontwikkelde markten zoals de VS zijn zeer efficiënt waardoor er geen extra rendement te behalen is door actief beheer. Voor andere markten, bijvoorbeeld opkomende markten geldt dat actief beheer waarde kan toevoegen. Bij de afweging tussen actief en passief beleggen zijn kosten en governance belangrijke aandachtspunten.

- *Transparantie*

Aangezien een gebrek aan transparantie een risico herbergt, streeft het fonds naar transparantie ten aanzien van beleggingen.

Gebrek aan transparantie in sommige instrumenten of beleggingsstrategieën kunnen een significant niet geïdentificeerd risico vormen. Transparantie en begrip zijn daarom cruciaal.

- *Derivaten*

Het gebruik van derivaten voor het verminderen van risico's is toegestaan evenals het gebruik van deze derivaten voor een efficiënt portefeuille beheer.

Het gebruik van derivaten mag niet gebruikt worden voor speculatie. De werking van de te gebruiken derivaten moet in hoofdlijnen begrijpelijk zijn.

- *Complexiteit*

Complexiteit van de beleggingen moet in overeenstemming zijn met de kennis en governance binnen de organisatie.

Hierbij rekent het fonds het pensioenbureau en adviseurs ook als onderdeel van de organisatie. Essentieel is wel dat deze externe partijen in staat zijn om complexe vraagstukken uit te kunnen leggen aan het fonds. Het fonds zal periodiek beoordelen of de kennis en expertise van het fonds nog aansluit met de mate van complexiteit van de portefeuille.

-
- *Rolverdeling bestuur - extern*

Het bestuur stelt het beleggingsbeleid vast en de uitvoering ligt bij andere partijen.

Uiteraard controleert het bestuur de uitvoering, hierbij gesteund door de beleggingscommissie en haar adviseurs.

- *Verantwoord beleggen*

Het bestuur wil zaken doen met vermogensbeheerders die de UNPRI hebben ondertekend. Bij de selectie van vermogensbeheerders vormt de integratie van maatschappelijk verantwoord beleggen een belangrijk onderdeel van de besluitvorming.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Stichting CRH Pensioenfonds belegt uitsluitend via beleggingsfondsen van NN Investment Partners (NN IP) en volgt hiermee ook het beleid van de desbetreffende fondsmanagers. De beleggingsrichtlijnen zijn gebaseerd op drie pijlers:

1. Actief aandeelhouderschap;

NN IP is ondertekenaar van het verdrag voor verantwoord beleggen van de Verenigde Naties (UNPRI). Dit is een geheel van wereldwijde ‘best practices’ die beleggers en vermogensbeheerders helpen rekening te houden met milieu-, sociale en bestuurskwesties (ESG) in het nemen van investeringsbeslissingen en als houder van aandelen.

NN IP oefent stemrecht uit met de aandelen waarin wordt belegd. Op die manier speelt men een rol in het waarborgen van de checks en balances bij de bedrijven waarin wordt belegd. Door het stemrecht uit te oefenen is men in staat het management op een effectieve manier ter verantwoording te roepen.

NN IP vindt dat de rechten die zijn verbonden aan het bezit van aandelen, inclusief het recht om te stemmen bij volmacht, tot het vermogen behoren, net als de economische investering die de aandelen zelf vertegenwoordigen. Beleggers spelen een rol in het waarborgen van de juiste controles en balansen bij de bedrijven waarin ze beleggen. Het uitoefenen van het stemrecht is voor beleggers een van de meest effectieve manieren om het management ter verantwoording te roepen. Bij het uitoefenen van het stemrecht worden zeven verschillende thema’s onderkend.

1. Samenstelling bestuur en directie;
2. Beloningsbeleid;
3. Audit bevindingen;
4. Kapitaalstructuur, fusies en overnames;
5. Wijziging statuten, reglementen en juridische structuur van de onderneming;
6. Beschermingsconstructies tegen overnames;
7. Sociale, ethische, en milieuaspecten.

Dialoog en engagement met bedrijven zijn onderdeel van NN IP’s fundamentele benadering van het beleggingsproces als een actieve belegger. Engagement-activiteiten worden uitgevoerd door eigen specialisten en tot op zekere hoogte via externe aanbieders (onderzoek naar ESG-cijfers en stemmen bij volmacht). Analisten, portefeuillemanagers en ESG-specialisten hebben regelmatig overleg met bedrijfsmanagementteams. De verslagen van de meetings worden opgeslagen in de researchdatabase van NN IP en zijn toegankelijk voor alle beleggingsprofessionals van NN IP, waar ook ter wereld.

Door de voortdurende dialoog stimuleert NN IP bedrijven om te voldoen aan de milieu-, sociale en bestuurlijke werkwijzen die passend worden geacht. NN IP verwacht dat alle bedrijven waarin ze belegt normen, beleid en beheerprocessen implementeert ten aanzien van de potentiële ESG-risico’s. Om de dialoog en engagement meer kracht bij te zetten werken ze regelmatig samen met andere beleggers. NN IP spreekt ook regelmatig met wetgevers en toezichthouders over duurzaamheid en aandeelhoudersrechten. NN IP is lid van diverse beleggersnetwerken via welke ze actief deelnemen

aan het politieke debat. Voorbeelden zijn het International Corporate Governance Network (ICGN), Eumedion, de European Fund and Asset Management Association (EFAMA) en de Dutch Fund and Asset Management Association (DUFAS).

2. Het integreren van milieu-, sociale en bestuurlijke factoren (ESG) in het beleggingsproces;
NN IP integreert milieu-, sociale en bestuurlijke factoren (ESG) in het beleggingsproces. Hierdoor kunnen ze factoren meewegen die vaak buiten de traditionele financiële analyse vallen, maar wel een aanzienlijke invloed kunnen hebben op het langetermijnrendement. Op deze manier kunnen analisten potentiële waarde ontsluiten door het identificeren van mogelijkheden en/of risico's vanuit ESG-perspectief. De fondsmanagers baseren hun beleggingsbeslissingen mede hierop.

Voorbeelden van ESG-factoren zijn milieuschade en klimaatverandering, corruptie, mensenrechten, gezondheid en veiligheid en goed ondernemingsbestuur. De analisten hebben toegang tot de ESG-database. Deze bevat informatie over hoe elk bedrijf op de ESG-factoren scoort ten opzichte van het sectorgemiddelde en over of er sprake is van structurele problemen of controverses met betrekking tot mensen, milieu, aarde en samenleving. De analisten nemen deze gegevens op in hun beleggingscases. Ze kijken per bedrijf dat voor belegging in aanmerking komt naar de materialiteit (ofwel de invloed op de waardering). De fondsmanagers baseren hun beslissingen mede op deze beleggingscases. Dit proces is van toepassing op aandelen en bedrijfsobligaties. Een soortgelijke procedure geldt voor staatsobligaties, maar in plaats van ESG-gegevens op bedrijfsniveau maken ze hier gebruik van ESG-data op landelijk niveau

3. Uitsluitingen;

NN IP hanteert beleggingsrestricties gebaseerd op het beleidskader voor verantwoord beleggen van NN Group. Dit raamwerk is gebaseerd op hun waarden en breed geaccepteerde standaarden, principes en best practices, waaronder de United Nations' Global Compact. Deze principes zijn aangevuld met criteria voor controversiële aspecten van de wapen of defensiesector. Aan de hand van deze criteria implementeren zij voor Stichting CRH Pensioenfonds een uitsluitingenlijst voor de defensiesector. Wapenhandel met bepaalde landen en/of partijen worden als controversieel beschouwd. Daarnaast gelden antipersoonsmijnen, clusterbommen, munitie met verarmd uranium en chemische wapens als omstreden.

Ook nucleaire wapens worden als controversieel beschouwd. Deze wapens hebben een ander karakter, omdat de productie, het gebruik en de verspreiding ervan internationaal sterk zijn gereguleerd. Veel hightechbedrijven zijn betrokken bij de nucleaire bewapeningsprogramma's van hun regeringen. Dergelijke bedrijven worden uitgesloten als ze gevestigd zijn in landen die het non-proliferatieverdrag niet hebben getekend of een meerderheid van de omzet behalen uit defensie gerelateerde activiteiten.

Het NN IP beleid is beschikbaar op de website van NN Group via de volgende website:

www.nn-group.com/In-society.htm

Afdekking renterisico

Het bestuur hanteert sinds begin 2012 een beleidsstaffel. Doel van deze staffel is om bij een verder dalende lange rente het renterisico wat verder open te zetten. Deze staffel bevat een aantal ijkpunten. Wanneer de 30 jaars swaprente beneden de in de staffel gedefinieerde niveaus zakt, is dit aanleiding om met beleggingscommissie en bestuur te bezien of de mate van renteafdekking kan worden teruggebracht naar een eveneens tevoren bepaald niveau. Anderzijds zijn ook ijkpunten benoemd om bij een stijgende rente de mate van renteafdekking weer te verhogen. Dit is echter geen automatisme. De beleidsstaffel fungeert hierbij als een handvat. Het bestuur zal te allen tijde de marktomstandigheden van dat moment in ogenschouw nemen. In het verslagjaar is de strategische mate van afdekking van het renterisico ongewijzigd gebleven. Wel is een aanzet gegeven om bij een stijgende rente het renterisico vanaf een wat lager renteniveau weer wat verder dicht te zetten. Dit

wordt in 2016 nader uitgewerkt. Ten aanzien van het afdeckingspercentage in de tabel geldt een bandbreedte van plus 5 en min 5 procentpunt.

Tabel ijkpunten afdekking renterisico		
Rente percentage 30 jaar Swap	Afdeckingspercentage	Uitgevoerd
Startpunt	65%	
2,25%	50%	2012
2,00%	45%	2012
1,75%	40%	2014
1,50%	35%	2014
3,50%	50%	
4,00%	55%	
4,50%	60%	
5,00%	65%	
5,50%	70%	
6,00%	75%	
6,50%	80%	

De duration van de totale beleggingsportefeuille bedraagt ultimo 2015 7,56 jaar. De duration van de verplichtingen op marktwaarde bedraagt per deze datum 21,8. Het renterisico is hiermee ultimo 2015 rekening houdend met een dekkingsgraad op marktwaarde van 94,5% voor 30,1% afgedekt. De renteafdekking vindt plaats door te beleggen in het All Grade Long Duration Fund van NN Investment Partners. Door middel van derivaten wordt de duration van dit fonds verhoogd van 7,2 naar 27,0 jaar. De duration van de vastrentende portefeuille bedroeg per 31 december 2015 12,2 jaar. De gemiddelde swap marktrente bedroeg per 1,56% 31 december 2015.

Afdekking valutarisico

Het bestuur heeft besloten om de drie belangrijkste valuta's waarin wordt belegd, de Dollar, de Yen en het Pond, strategisch af te dekken. Het strategisch beleid ten aanzien van de valuta afdekking is door het bestuur geëvalueerd nadat uit onderzoek door Mercer was gebleken dat 100% afdekking van het valutarisico niet optimaal was. Het bestuur heeft daarop besloten met ingang van januari 2014 de strategische afdekking van de Dollar, de Yen en het Pond te verlagen van 100% naar 80%. Het valutarisico is in lijn met het strategisch beleid per 31 december 2015 afgedekt zoals vermeld in onderstaand overzicht.

Dollar 80%
Yen 80%
Pond 80%

Per saldo daalde de waarde van de Euro ten opzichte van de afgedekte valuta. Dit leverde het fonds een negatief valutaresultaat op van 11.921.

Bestuur en governance

Invoering nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK)

In het jaar 2015 is het nFTK van kracht geworden. De voorziening pensioenverplichtingen dient per 1 januari 2015 te worden vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur, inclusief de UFR, maar voortaan zonder driemaands middeling van de rente.

Het beleid van het pensioenfonds dient voortaan te worden gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad in plaats van op de actuele dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is gelijk aan het gemiddelde van de dekkingsgraden van de afgelopen twaalf maanden.

Pensioenfondsen zijn verplicht buffers aan te houden. In het kader van het nFTK zijn de rekenregels ter bepaling van het vereist eigen vermogen veranderd. Dit leidde voor CRH Pensioenfonds tot een stijging van het vereist eigen vermogen van 115,2% naar 118,7%.

In het nFTK blijft het korten van pensioen het uiterste redmiddel. Kortten van pensioen vindt plaats indien:

- De dekkingsgraad naar verwachting niet binnen tien jaar toegroeit naar het niveau van het vereist vermogen;
- De beleidsdekkingsgraad gedurende vijf actereenvolgende jaren lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Het beleid van het pensioenfonds dient gebaseerd te zijn op de risicohouding. De risicohouding wordt vastgesteld door het bestuur na overleg met het verantwoordingsorgaan en sociale partners. De risicohouding van het bestuur is vastgesteld door middel van een zogenoemde blind-tasting sessie. Tijdens deze sessie kon het bestuur aangeven in hoeverre men bepaalde uitkomsten van risicomaatstaven (zoals de kans op korten van pensioen, en het nominaal en reëel pensioenresultaat) aanvaardbaar vond zonder dat men wist welk beleggingsbeleid daar bij hoorde. De uitkomst van dit proces was dat men qua gewenst risicoprofiel van het beleggingsbeleid uitkwam in de buurt van het huidige beleggingsbeleid. Het bestuur heeft dan ook besloten het huidige beleggingsbeleid te handhaven. Deze uitkomsten zijn aanvaard door het verantwoordingsorgaan en de sociale partners (werkgever en pensioenraad).

De risicohouding is door het bestuur gekwantificeerd in een risicohouding op korte termijn en op lange termijn. De risicohouding op korte termijn is hier uitgedrukt in een percentage met bandbreedte van het vereist vermogen. De risicohouding op korte termijn is vastgesteld op een ondergrens van 70% en een bovengrens van 125% van het vereist vermogen op basis van de strategische beleggingsmix.

Voor de bepaling van de risicohouding op lange termijn dient het pensioenfonds gebruik te maken van de zogeheten haalbaarheidstoets. De uitkomst van de haalbaarheidstoets geeft het pensioenresultaat weer. Het pensioenresultaat is een maatstaf voor koopkrachtbehoud van het pensioen. De formule van het pensioenresultaat is:

$$\frac{\text{Som van de verwachte reële uitkeringen conform pensioenfondsbeleid}}{\text{Som van de verwachte reële uitkeringen zonder korten, met volledige prijsindex}} * 100\%$$

Deze berekening is gemaakt voor 2000 door DNB voorgeschreven scenario's. Hierbij is een periode van zestig jaar doorgerekend.

Het bestuur heeft vastgesteld dat het verwachte pensioenresultaat in het slechtweerscenario niet meer dan 37% mag afwijken van het gemiddelde pensioenresultaat. De haalbaarheidstoets dient met ingang van 2016 jaarlijks opnieuw te worden uitgevoerd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor de communicatie met sociale partners. De sociale partners hebben ingestemd met de door het bestuur vastgestelde kwantificering van de risicohouding op zowel korte als lange termijn.

De uitwerking van het nFTK is vastgelegd in de Actuariële en bedrijfstechnische nota van het fonds. In het jaar is twee maal een actuele versie van de ABTN tot stand gekomen en voor de deadline van respectievelijk 30 juni 2015 en 30 september 2015 ingediend bij DNB. In de ABTN is kwalitatieve en kwantitatieve risicohouding van het fonds opgenomen.

Wijzigingen pensioenregelingen

De pensioenregelingen van Stichting CRH Pensioenfonds zijn als gevolg van de veranderde wetgeving per 1 januari 2014 gewijzigd. De pensioenrichtleeftijd werd verhoogd van 65 jaar naar 67 jaar. Bovendien werden de maximale opbouwpercentages in de hoofdregeling verlaagd van 2,90% tot 2,55%. De inkt van de pensioenreglementen was echter nog niet droog of de volgende wijzigingen in de pensioenregelingen kondigden zich aan. Per 1 januari 2015 moesten de opbouwpercentages in

verband met het gewijzigde Witteveenkader verder worden verlaagd van (maximaal) 2,55% naar 2,232%. Bovendien mag met ingang van 1 januari 2015 geen pensioen meer worden opgebouwd over het pensioengevend salaris boven de € 100.000. Deze noodzakelijke aanpassingen in de pensioenregelingen zijn in goed overleg tussen de werkgever en de pensioenraad tot stand gekomen.

Opleiding bestuur

Evenals voorgaande jaren is er ten behoeve van het bestuur een tweetal studiedagen georganiseerd. Op 20 maart 2015 waren het bestuur, de beleggingscommissie en het pensioenbureau te gast bij NN IP. Tijdens deze studiedag werd ingegaan op het renterisico in zijn algemeenheid en de wijze waarop dit risico beheerst kan worden. Vervolgens werd behandeld op welke wijze de afdekking van het renterisico plaatsvindt binnen de portefeuille van CRH Pensioenfonds. Verder stond de aandelenportefeuille op het programma. Hierbij werd ingegaan op de ontwikkelingen binnen het beleggingsteam van NN IP, het beleggingsproces en de positionering van het mandaat.

Het middagprogramma werd verzorgd door Mercer en stond in het teken van de ALM studie. Naast een theoretische inleiding werd ingegaan op de uitkomsten van de ALM studie die door Mercer in 2015 is uitgevoerd.

Op 19 november 2015 vond de tweede studiedag van het jaar 2015 plaats. Tijdens de studiedag vond de zelfevaluatie van het bestuur plaats. Aan de hand van door het bestuur ingevulde formulieren bleek met name dat de commissiestructuur van het fonds verbetering behoeft. Tijdens de studiedag werd dan ook besloten om een commissie risicomanagement aan de reeds bestaande beleggingscommissie en de commissie communicatie, opleiding en governance toe te voegen.

Het middagprogramma bestond uit het onderwerp Investmentbeliefs. Deze sessie werd verzorgd door de heer Richert van Mercer. Uitkomst van deze sessie was dat de reeds impliciet bestaande investmentbeliefs in concept-vorm konden worden uitgewerkt.

In het verslagjaar 2015 hebben de heren Brouwer, Herremans en Van Schie in hun hoedanigheid als aspirant bestuurslid c.q. voorzitter een aantal modules in het kader van de leergang voor pensioenfonds van SPO gevolgd. Mede hierdoor konden de boogde benoemingen tot bestuurslid c.q. voorzitter in het verslagjaar 2015 definitief plaatsvinden. Verder hebben individuele bestuursleden seminars op pensioen- en beleggingsgebied georganiseerd door Mercer, NN Investment Partners en DNB bijgewoond.

Risicomanagement

Doel van de commissie risicomanagement is om regelmatig de onderkende risico's te bespreken en om vast te stellen dat ieder genoemd risico door het jaar heen de aandacht krijgt die bij de zwaarte van dat risico past. Het gaat hierbij om de onderstaande categorieën:

- Matching- en renterisico's;
- Marktrisico's;
- Kredietrisico's;
- Verzekeringstechnische risico's;
- Omgevingsrisico's;
- Operationele risico's;
- Uitbestedingsrisico's;
- IT-risico's;
- Integriteits- en deskundigheidsrisico's;
- Juridische risico's.

Na afloop van het verslagjaar is de commissie Risicomanagement twee maal bijeen geweest om de risicomatrix te bespreken. Per risico wordt een score Hoog, Midden of Laag toegekend. De commissie besluit om hierbij onderscheid te maken naar de kans dat een bepaalde gebeurtenis zich voordoet en naar de impact die deze gebeurtenis kan hebben wanneer deze zich voordoet.

Impact wordt gekwantificeerd (als hoog = 3, midden = 2 en laag =1) afhankelijk van de mogelijke invloed op de dekkingsgraad. Dit wordt weer gekwantificeerd als
0% tot 1 % invloed op dekkingsgraad = laag
1% tot 3 % invloed op dekkingsgraad = midden
3% en meer invloed op dekkingsgraad = hoog.

Kans * impact wordt gedefinieerd als het bruto risico. Het pensioenfonds heeft vervolgens maatregelen getroffen die het bruto risico verminderen. Na aftrek van het bruto risico resteert het netto risico.

Binnen deze systematiek zijn er twee risico's geïdentificeerd waarvan het netto risico de kwalificatie hoog heeft. In de eerste plaats is dit het renterisico. Het risico van met name een dalende rente heeft een grote impact op de financiële positie van het pensioenfonds. Het renterisico is strategisch voor 35% afgedekt. De mate van afdekking van het renterisico is afhankelijk van het niveau van de marktrente. Hiervoor hanteert het bestuur een beleidsstaffel (zie pagina 13). Het renterisico en de effectiviteit van de renteafdekking wordt maandelijks door het bestuur gemonitord.

Het tweede risico met een hoog netto risico is het marktrisico op de aandelenportefeuille. Het marktrisico wordt beperkt doordat strategisch (slechts) 30% in aandelen wordt belegd en doordat de aandelenportefeuille goed is gespreid. Desondanks resteert een hoog netto risico. Dit risico is echter in lijn met het risico dat door sociale partners is geaccepteerd.

Een risico met een netto risico dat als "midden" wordt gekwalificeerd is het inflatierisico. Op dit moment is de inflatie laag en volgens de vooruitzichten zal dit naar verwachting voorlopig nog wel even zo blijven. Doordat er de afgelopen jaren nauwelijks is geïndexeerd, is de cumulatieve indexatieachterstand inmiddels opgelopen tot 10,6% op 31 december 2015. Daarnaast kunnen zich in de toekomst scenario's voordoen met een hoge inflatie. De beleggingsportefeuille biedt hiertegen weinig bescherming. Alleen vanuit de aandelenportefeuille mag een positieve correlatie met een oplopende inflatie worden verwacht.

De netto operationele risico's worden als gevolg van de getroffen beheersingsmaatregelen over het algemeen als laag ingeschat. Alleen het continuïteitsrisico van het pensioenbureau wordt als midden gekwalificeerd. Het bestuur onderhoudt in dit kader nauwe contacten met de directie van het pensioenbureau.

Voor de beheersing van de IT risico's is aangesloten bij het beleid van CRH Nederland. CRH Nederland beschikt over een professionele IT organisatie. Deze voorziet in adequate back-upfaciliteiten, virusscanner en firewall. In het jaar 2016 zal ook een uitwijkovereenkomst gesloten worden met de leverancier van het pensioenadministratiepakket. Het netto IT risico wordt daarom momenteel als midden gekwalificeerd.

De omgevingsrisico's "maatschappelijke veranderingen" en "sponsorrisico" kennen een netto risico dat als midden wordt gekwalificeerd. Er bestaat onzekerheid over de toekomst van het pensioenstelsel. Het pensioenfonds ziet het als haar taak om in opdracht van sociale partners een marktconforme pensioenregeling uit te voeren tegen een goede prijs-kwaliteitverhouding. Het bestuur volgt de ontwikkelingen rondom het pensioenstelsel op de voet en streeft ernaar sociale partners proactief te ondersteunen bij toekomstige keuzes. De toekomst van het pensioenstelsel is echter op dit moment ongewis.

Verder is in het verslagjaar een risicoanalyse uitgevoerd inzake belangenverstrengeling. Deze analyse is in december 2015 door het bestuur vastgesteld.

In het kader van het risicomanagement verwijzen wij tevens naar de risicoparagraaf in hoofdstuk 4 van de jaarrekening op pagina 55.

In het kader van het uitbestedingsrisico heeft het fonds een beoordeling gemaakt van de ISAE 3402 verklaring van haar belangrijkste uitbestedingspartner (NN IP). Van alle processen die binnen de scope van dit onderzoek vielen waren er alleen op het onderdeel reporting onregelmatigheden op de testresultaten geconstateerd. Voor het opstellen en controleren van rapportages geldt het 4 ogen principe. Gedurende het eerste half jaar zijn enkele checklists en/of handmatige rapportages niet door een tweede persoon afgetekend.

Deze bevinding heeft betrekking op de vastlegging en registratie van het gebruik van het vier ogen principe en niet zo zeer op het gebruik van het vier ogen principe zelf. Het management heeft actie ondernomen door de vastlegging af te dwingen. In het tweede half jaar zijn er dan ook geen onregelmatigheden op de testresultaten meer geconstateerd.

Naar het oordeel van Stichting CRH Pensioenfonds heeft het management van NNIP de onregelmatigheden adequaat opgelost.

Deelnemersbestand

Het deelnemersbestand nam in 2015 toe met 140 (gewezen) deelnemers van 11.033 naar 11.173. Een specificatie van de mutaties gedurende het afgelopen jaar wordt in onderstaande tabel weergegeven:

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Ouderdoms Pensioen	Nabest. pensioen	Wezen pensioen	Invalideits Pensioen	Totaal
Stand per 31-12-2014	3.371	6.492	875	253	39	3	11.033
Mutaties door:							
- nieuwe toetreding	253						253
- herintreding	14	-14					0
- ontslag	-370	370					0
- waarde overdracht		-38					-38
- ingang pensioen	-21	-28	49	17	12		29
- overlijden	-6	-10	-15	-8			-39
- expiratie/afkoop	-2	-25		-1	-8	-1	-37
- andere oorzaken	1	-41	11	1			-28
Mutaties per saldo	-131	214	45	9	4	-1	140
Stand per 31-12-2015	3.240	6.706	920	262	43	2	11.173

Het aantal actieve deelnemers gaf een kleine daling te zien van 3.371 naar 3.240. Het aantal nieuwe toetredingen steeg ten opzichte van 2014 van 235 naar 253 in 2015. Het aantal ontslagmutaties steeg ten opzichte van vorig boekjaar van 239 in 2014 naar 370 in 2015. Van deze 370 ontslagmutaties zijn er 116 het gevolg van de beëindiging van de deelname van de voormalige CRH bedrijven Kingspan Insulation en Kingspan Unidek. Bij het aantal gewezen deelnemers is een afname van 41 deelnemers verantwoord onder overige oorzaken. Dit betreft voornamelijk gedeeltelijk arbeidsongeschikte deelnemers voor wie de pensioenopbouw doorloopt en dus ook meegeteld worden als actief deelnemer. Onder ouderdomspensioen zijn onder overige oorzaken 11 deelnemers toegevoegd. Dit betreft deelnemers met een ingegaan vroegpensioen die voorheen werden meegeteld als gewezen deelnemer.

Het aantal gepensioneerden neemt ieder jaar verder toe. In het verslagjaar nam het aantal deelnemers aan wie een ouderdomspensioen wordt uitgekeerd toe van 875 in 2014 naar 920 eind 2015. Deze stijging zal zich naar verwachting de komende jaren verder doorzetten.

Administratie- en beleggingskosten

De administratiekosten van het fonds stegen in het boekjaar van 897 in 2014 naar 1.007 in 2015. Deze stijging wordt met name veroorzaakt door de éénmalige kosten van de implementatie van het nFTK.

Uitgedrukt in een bedrag per deelnemer (exclusief gewezen deelnemers) bedroegen de administratiekosten € 225 in 2015 en € 198 in 2014. Indien de geraamde kosten in verband met de implementatie van het nFTK ad 110 buiten beschouwing wordt gelaten, bedragen de administratiekosten per deelnemer over 2015 € 201.

Uitgedrukt in een bedrag per deelnemer (inclusief gewezen deelnemers) bedroegen de administratiekosten € 90 in 2015 en € 81 in 2014. Indien de geraamde kosten in verband met de implementatie van het nFTK ad 110 buiten beschouwing wordt gelaten, bedragen de administratiekosten per deelnemer (inclusief gewezen deelnemers) over 2015 € 80.

De beleggingskosten zoals deze zijn opgenomen in de jaarrekening geven een onvolledig beeld van de hoogte van deze kosten. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat de beheerfee door de vermogensbeheerder in mindering wordt gebracht op het rendement. Bovendien worden de transactiekosten van mutaties binnen de beleggingsfondsen niet separaat gerapporteerd door de vermogensbeheerder. Indien de vermogensbeheerkosten worden gecorrigeerd met de rechtstreeks op het rendement in mindering gebrachte beheerfee levert dit het hierna volgende beeld op.

Beleggingskosten	2015 EUR 1.000	2014 EUR 1.000
Transactiekosten	28	59
Retour ontvangen beheerfee	-/- 872	-/- 757
Saldo directe kosten vermogensbeheer in jaarrekening	-/- 844	-/- 698

De beleggingskosten bestaan enerzijds uit zichtbare kosten die via de bankrekening van het pensioenfonds worden afgerekend. Dit betreft de aan- en verkoopkosten van beleggingsfondsen en de retour ontvangen beheerfee. De standaard beheerfee wordt rechtstreeks aan de beleggingsfondsen onttrokken. Op deze standaard fee is met de vermogensbeheerder een korting overeengekomen die op de bankrekening van het fonds wordt ontvangen.

	2015 EUR 1.000	2014 EUR 1.000
Saldo directe kosten vermogensbeheer in jaarrekening	-/- 844	-/- 698
Bij: aan beleggingsfondsen onttrokken beheerfee	<u>2.316</u>	<u>2.056</u>
Sub-totaal beheerfee en transactiekosten	1.472	1.358
Bij: overige kosten beleggingsfondsen	596	494
Bij: kosten valuta derivaten	<u>329</u>	<u>178</u>
Totaal kosten NN Investment Partners	2.397	2.030
Kosten beleggingsadvies	43	30
Totaal geraamde kosten vermogensbeheer	<u>2.440</u>	<u>2.060</u>
In percentage gemiddeld belegd vermogen	0,35%	0,34%

De stijging van de beleggingskosten wordt in de eerste plaats veroorzaakt doordat het belegd vermogen ten opzichte van 2014 is gestegen.

Naast de beheerfee en de aan- en verkoopkosten zijn er kosten die rechtstreeks ten laste van de beleggingsfondsen zijn geboekt. Deze post is toegenomen van 494 in 2014 naar 596 in 2015. Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen is deze post toegenomen van 7,9 basispunten in 2014 tot 8,7 basispunten in 2015.

Van deze kosten heeft het fonds een separate opgave ontvangen van NN Investment Partners. Onderzoek heeft uitgewezen dat deze post overige kosten de afgelopen jaren aanmerkelijk is toegenomen. Deze stijging is met name te wijten aan de toegenomen kosten in verband met toezicht en rapportages. Het bestuur heeft na onderzoek door de externe beleggingsadviseur vastgesteld dat deze kosten marktconform zijn. De beleggingscommissie zal de ontwikkeling van deze kosten kritisch volgen.

De kosten van de valutaderivaten zijn toegenomen van 178 in 2014 tot 329 in 2015. Deze kosten zijn verdisconteerd in de transactieprijs. De hier vermelde kosten betreffen een schatting van de vermogensbeheerder. De transactiekosten worden benaderd door het verschil tussen de transactieprijs en de midprijs op het transactiemoment te berekenen.

Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen komen de totale beleggingskosten uit op 35 basispunten (2014: 34 basispunten).

Toeslagverlening, franchise aanpassing en aanpassing minimum pensioengrondslag

De consumentenprijsindex is in de referentieperiode (oktober 2014 tot oktober 2015) gestegen met 0,41% (afgerond) van 112,94 naar 113,40. Het fonds streeft ernaar de prijsontwikkeling in Nederland te volgen en de opgebouwde pensioenaanspraken van actieve, gewezen en gepensioneerde deelnemers hierop af te stemmen door middel van indexatie zodat de pensioenaanspraken waardevast blijven. Toeslagverlening over opgebouwde aanspraken is voorwaardelijk en vindt plaats op grond van het geldende pensioenreglement. Voorwaardelijk betekent, dat er geen recht is op toeslagverlening; ook is het voor de langere termijn niet zeker of en in hoeverre toeslagverlening zal plaatsvinden. Er is geen geld gereserveerd voor toeslagverlening en er wordt geen premie ontvangen voor toeslagverlening. Voorwaarde voor toeslagverlening is dat het fonds naar het oordeel van het bestuur over voldoende vermogen beschikt. Als niet wordt voldaan aan de voorwaarde van voldoende vermogen, dan beperkt Stichting CRH Pensioenfonds de toeslagverlening of wordt er in het geheel geen toeslag verleend. Gelet op de financiële positie per 31 december 2015 was het bestuur genoodzaakt conform de beleidsstaffel te besluiten om de pensioenaanspraken van de actieve, gepensioneerde en gewezen deelnemers per 1 januari 2016 niet te verhogen.

Voor een beperkte groep actieve en gepensioneerde deelnemers zijn nominale pensioenaanspraken verzekerd. Dit betreft een gesloten regeling. De in deze regeling opgenomen deelnemers, hebben geen recht op toeslagverlening na pensioeningang.

De franchises van de diverse regelingen werden per 1 januari 2015 aangepast aan de ontwikkeling van de loonindex. In de referentieperiode (oktober 2013 tot oktober 2014) steeg deze met 1,06% van 132,30 naar 133,70.

Naleving wet- en regelgeving

Het bestuur is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving

Communicatie

In januari 2015 hebben de gepensioneerde deelnemers de gebruikelijke jaarlijkse nieuwsbrief ontvangen. Hierin werd meegedeeld dat het op grond van de financiële positie van het fonds niet mogelijk was om de pensioenen per 1 januari 2015 te verhogen. Verder werd in deze nieuwsbrief ingegaan op het nieuwe paritaire bestuursmodel dat per 1 juli 2014 in werking is getreden. Ook werden de gepensioneerde deelnemers geïnformeerd over het nFTK dat in 2015 van kracht is geworden.

In augustus 2015 hebben alle actieve deelnemers de jaarlijkse pensioenopgave met begeleidende brief ontvangen. In deze brief werd nog even stilgestaan bij de invoering van de nieuwe pensioenregeling per 1 januari 2015 en de gevolgen van de oplopende AOW-leeftijd. Tevens werd aandacht besteed aan de financiële positie van het fonds en het nFTK.

In het kader van de invoering van het nFTK heeft het bestuur de risicohouding van het fonds getoetst. Uitkomst van dit proces was dat het strategische beleggingsbeleid geen wijziging behoefde. Dit is door het bestuur afgestemd met het verantwoordingsorgaan en sociale partners (werkgever en pensioenraad). Het pensioenbureau heeft in dit kader een aantal presentaties verzorgd om het proces dat is gevolgd om de risicohouding te toetsen, toe te lichten. Bovendien is uitleg gegeven over de werking en de uitkomsten van de haalbaarheidstoets.

In het jaar 2016 staat de invoering van de Wet pensioencommunicatie op de agenda. Op 1 juli 2016 dient het pensioenfonds aan de eerste eisen uit hoofde van deze wet te voldoen. Dit betekent een gewijzigde opzet van de startbrief en de informatie op de website. De voorbereidingen hiertoe zijn inmiddels in gang gezet.

Pension Fund Governance

Het bestuur van het pensioenfonds kende tot 1 juli 2014 de constructie van een one-tier board. Twee bestuursleden, de voorzitter en secretaris, waren hierbij belast met de bepaling en uitvoering van het beleid. De overige bestuursleden hadden een toezichthoudende rol.

In het kader van de Wet versterking bestuur pensioenfonds is overgestapt naar het paritair model. Dit betekent dat het intern toezicht niet langer binnen het bestuur zelf is ondergebracht maar bij een visitatiecommissie die bestaat uit externe deskundigen. In het jaar 2015 heeft voor de eerste keer een visitatie plaatsgevonden.

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af over het gevoerde beleid aan het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan kent vertegenwoordigers namens de werkgever, de werknemers en de gepensioneerden. Om ook als klankbord te fungeren heeft de geleding werknemers zes vertegenwoordigers terwijl de geleding namens de gepensioneerden en de werkgever ieder één vertegenwoordiger kent. Elke geleding heeft echter evenveel stemmen. Het Verantwoordingsorgaan heeft op een aantal belangrijke beleidsterreinen een adviesrecht.

Kenmerken van de pensioenregelingen

Alle regelingen hebben het karakter van een collectieve beschikbare premiereregeling. De werkgever heeft als enige verplichting de betaling van de vast overeengekomen premie. De werkgever kan niet worden aangesproken voor tekorten in het fonds, maar kan evenmin aanspraak maken op eventuele overschotten. Toeslag van opgebouwde pensioenaanspraken is voorwaardelijk en is afhankelijk van de middelen van het fonds. Toeslagverlening vindt plaats op basis van het consumentenprijsindexcijfer.

Vanuit de vaste premie vindt uitsluitend opbouw plaats van ouderdomspensioen. Op pensioenleeftijd of bij eerdere uitdiensttreding kan een deel van het ouderdomspensioen worden geruild voor de aankoop van een nabestaandenpensioen. Voor deelnemers met een partner vindt deze uitruil standaard plaats in een verhouding van 100/70. Het nabestaandenpensioen bij overlijden voor de pensioendatum tijdens actief dienstverband bestaat uit een tijdelijk nabestaandenpensioen tot aan de 1^e van maand waarin de AOW-gerechtigde leeftijd wordt bereikt van € 13.866 (peildatum 1 januari 2015) gelijk aan de AOW voor alleenstaanden en een levenslang nabestaandenpensioen van 1,16 % van de pensioengrondslag voor het nabestaandenpensioen per te bereiken deelnemersjaar. Sinds 1 januari 2013 is een nieuwe uitvoeringsovereenkomst tussen de werkgever en CRH Pensioenfonds van kracht. Onderdeel van deze afspraken is dat de werkgever de vaste premie tussentijds kan wijzigen in het geval de geambieerde pensioenopbouw wordt aangepast aan de fiscale regelgeving. De fiscale regelgeving is zowel per 1 januari 2014 als per 1 januari 2015 gewijzigd. De werkgeverspremie is conform deze afgesproken methodiek tot stand gekomen. Deze uitvoeringsovereenkomst geldt tot en met 31 december 2017. Op dat moment kunnen nieuwe afspraken worden gemaakt over de hoogte van de premie en de inhoud van de pensioenregeling.

Het arbeidsongeschiktheidspensioen wordt niet meer door het pensioenfonds verzekerd, maar rechtstreeks door de betrokken werkgevers, die daarvoor een collectieve verzekering hebben afgesloten. Reeds ingegane uitkeringen worden door het pensioenfonds gecontinueerd. Het fonds kent

een regeling voor premievrije voortzetting van de pensioenopbouw in geval van arbeidsongeschiktheid.

Per 31 december 2015 vindt nog opbouw plaats en kunnen nog deelnemers toetreden tot onderstaande regelingen.

Pensioenregeling I

Dit is de hoofdregeling. Hieronder vallen de deelnemers van de meeste CRH bedrijven.

- De werkgeversbijdrage bedroeg in 2015 23,3 % van de pensioengrondslag;
- De deelnemersbijdrage bedroeg 3,6% over de eerste € 15.129 van de pensioengrondslag en 6,9% over de rest van de grondslag;
- Het opbouwpercentage bedroeg 2,232% (2014 2,55%) van de pensioengrondslag;
- De franchise bedroeg in 2015 € 12.642 (2014 € 14.532);
- De pensioenrichtleeftijd is 67 jaar.

Pensioenregeling B

Deze regeling is van toepassing op de deelnemers van de Cementbouwbedrijven die voor de invoering van de wet VPL een pensioenleeftijd van 65 jaar kenden.

- De werkgeversbijdrage bedroeg in 2015 26,40% van de pensioengrondslag;
- De deelnemersbijdrage bedroeg in 2015 2,7% over de eerste € 8.818 van de pensioengrondslag en 6,4% over de rest van de grondslag;
- Het opbouwpercentage bedroeg 2,232% (2014 2,3%) van de pensioengrondslag;
- De franchise bedroeg in 2015 € 18.953; (2014 € 19.567)
- De pensioenrichtleeftijd is 67 jaar.

Flexibiliteit

- Op de pensioendatum is er een keuze voor een tijdelijk hoger ouderdomspensioen. Bijvoorbeeld in de eerste jaren een hogere pensioenuitkering, gevolgd door een lagere uitkering in de jaren daarna;
- Op de pensioendatum is uitruil mogelijk tussen ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen;
- Op de pensioendatum kan de hoogte van het nabestaandenpensioen gekozen worden;
- De pensioendatum kan vervroegd worden. Dit heeft gevolgen voor het te verkrijgen ouderdomspensioen, aangezien dat dan over een langere periode moet worden uitgekeerd.

Financiële positie

Samenvatting van de financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar.

	<u>Werkelijk</u>	<u>Herstelplan</u>	<u>Vershil</u>
Dekkingsgraad 1 januari 2015	106,4%	106,4%	0,0%
Premiebijdragen	-/- 0,4%	-/- 0,1%	-/- 0,3%
Uitkeringen	0,1%	0,0%	0,1%
Toeslagverlening	0,0%	0,0%	0,0%
Wijziging rentetermijnstructuur	-/- 7,7%	-/- 5,4%	-/- 2,3%
Beleggingsresultaat	1,0%	2,6%	-/- 1,6%
Overige oorzaken	<u>0,7%</u>	<u>0,1%</u>	<u>0,6%</u>
Dekkingsgraad 31 december 2015	<u>100,1%</u>	<u>103,6%</u>	<u>-/- 3,5%</u>

De dekkingsgraad daalde in het verslagjaar van 106,4% per 31 december 2014 naar 100,1% per 31 december 2015. Hoewel de marktrente licht steeg in 2015 is de gemiddelde rentevoet op basis van de door DNB gepubliceerde rentecurve in 2015 gedaald van 2,04% naar 1,79%. Oorzaak hiervan is de gewijzigde methodiek waarop de voorgeschreven rekenrente moet worden berekend. In het verslagjaar is deze methodiek twee maal gewijzigd. Per 1 januari 2015 is de driemaandsmiddeling vervallen en per 15 juli 2015 is de UFR methodiek aangepast van een vaste rente van 4,2% naar een 120-maands voortschrijdend gemiddelde. Deze aanpassingen leidden tot een verhoging van de voorziening pensioenverplichtingen van € 55,4 miljoen.

Het saldo van baten en lasten over de afgelopen twee jaar kan als volgt worden geanalyseerd:

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Premieresultaat	-/- 1.407	4.734
Interesresultaat	-/- 40.839	-/- 24.556
Aanpassing overlevingstafel	0	-/- 10.832
Overig resultaat	2.761	3.458
Totaal	-/- 39.485	-/- 27.196

Het bestuur stelt vast dat de actuele dekkingsgraad onder de in de ABTN vastgelegde minimumgrens van 104,3% ligt. De vereiste dekkingsgraad zoals die voortvloeit uit de solvabiliteitsvoorschriften volgens de Pensioenwet bedraagt 120,1%. Ultimo 2015 is er derhalve sprake van een dekkingstekort. Het fonds heeft in het beleidskader vastgelegd dat ruimte voor indexering bestaat wanneer de dekkingsgraad zich boven een vooraf gedefinieerde grens begeeft. Dit beleidskader maakt onderdeel uit van de ABTN. Conform dit beleidskader heeft het bestuur besloten de pensioenen per 1 januari 2016 niet te verhogen.

De post overig resultaat ad 2.761 bevat een bedrag van 1.324 in verband met sterftewinst en een winst van 1.205 op actuariële mutaties. Een verdere detaillering is opgenomen in het actuariële rapport.

Feitelijke premie, kostendekkende premie, en ex-ante kostendekkende premie

De feitelijke premie exclusief de premie voor de overgangsregeling 55-min bedroeg in het verslagjaar 22.195. De ex-ante kostendekkende toetspremie (inclusief solvabiliteitsopslag) kwam uit op 20.271. Dit betekent dat er sprake was van een positieve marge van 1.924. De (ex-post) kostendekkende premie bedroeg 27.788 inclusief een solvabiliteitsopslag van 4.186. De ontvangen premie ad 22.195 heeft dan ook een negatieve bijdrage ad 1.407 aan het resultaat over het boekjaar geleverd.

De kostendekkende premie is als volgt opgebouwd.

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Actuariële premie benodigd voor onvoorwaardelijke verplichtingen	22.629	18.303
Opslag voor het in stand houden van het eigen vermogen	4.186	2.837
Opslag voor uitvoeringskosten	973	972
Bijdrage aan voorwaardelijke onderdelen	0	0
Sub-totaal kostendekkende premie	27.788	22.112
Structureel overschot op uitvoeringskosten	-/- 191	-/- 297
Totaal	27.597	21.815

De ex-ante kostendekkende premie is als volgt opgebouwd.

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Actuariële premie benodigd voor onvoorwaardelijke verplichtingen	17.108	18.303
Opslag voor het in stand houden van het eigen vermogen	2.190	2.636
Opslag voor uitvoeringskosten	973	972
Bijdrage aan voorwaardelijke onderdelen	0	0
Sub-totaal kostendekkende premie	20.271	21.911
Structureel overschot op uitvoeringskosten	-/- 350	-/- 351
Totaal	19.921	21.560

Feitelijke premie	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Werkgeversdeel	18.139	19.009
Werknemersdeel	4.056	5.000
Feitelijke premie	23.195	24.009
Premie overgangsregeling 55-min	1.883	1.117
Totaal premie boekjaar	24.078	25.126

Actuariële paragraaf

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden samengevat:

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Premieresultaat	-/- 1.407	4.734
Interestresultaat	-/- 40.839	-/- 24.556
Aanpassing overlevingstafel	0	-/- 10.832
Overig resultaat	2.761	3.458
Totaal	-/- 39.485	-/- 27.196

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Premieresultaat		
Ontvangen premiebijdragen	22.195	24.009
Benodigde premie (excl. solvabiliteitsopslag)	23.602	19.275
	-/- 1.407	4.734
Interestresultaat		
Beleggingsresultaten	8.577	98.289
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	-/- 1.047	-/- 1.866
Wijziging marktrente	-/- 48.369	-/- 120.979
	-/- 40.839	-/- 24.556
Aanpassing overlevingstafel	0	-/- 10.832
Overig resultaat		
Toeslagverlening	0	0
Resultaat op waardeoverdrachten	144	138
Resultaat langlevensrisico	-/- 117	-/- 415
Resultaat overlijdensrisico	1.441	894
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	828	810
Resultaat op kosten	191	297
Omzetting ouderdoms- in nabestaandenpensioen	3.372	1.644
Wijziging overige technische grondslagen	-/- 753	0
Wijziging pensioenregeling	-/- 1.676	-/- 77
Overige	-/- 669	167
	2.761	3.458
Totaal saldo van baten en lasten	-/- 39.485	-/- 27.196

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

Het nFTK kent twee toetsingsgrenzen.

1. Het Minimaal Vereist Vermogen. Dit bedraagt per 31 december 2015 104,3% van de Voorziening Pensioenverplichtingen. Indien de beleidsdekkingsgraad van het fonds gedurende een aaneengesloten periode van vijf jaar beneden deze grens ligt, dient het fonds tot korting van de opgebouwde pensioenen over te gaan.
2. Het Vereist Vermogen. Dit bedraagt per 31 december 2015 120,1%. Indien er sprake is van een reserve- en/of dekkingstekort dient het fonds in een herstelplan aan te tonen dat binnen een periode van tien jaar het niveau van het vereist vermogen wordt bereikt.

De beleidsdekkingsgraad van Stichting CRH Pensioenfonds bedroeg per 31 december 2015 100,2%. De solvabiliteit van het fonds voldoet daarmee niet aan de eisen die door het nFTK worden gesteld. Begin 2016 heeft het fonds dan ook een herstelplan ingediend bij DNB. Uitkomst van dit herstelplan was dat de beleidsdekkingsgraad van het fonds zich binnen de voorgeschreven periode van tien jaar herstelt tot het niveau van het vereist vermogen.

Oordeel van de externe actuaris over de financiële positie

De waarmerkend actuaris beoordeelt de financiële positie per 31 december 2015 als slecht vanwege een dekkingstekort.

Toekomstparagraaf

De rente zal op grond van gematigde inflatieverwachtingen en monetaire opkoopprogramma's de komende jaren naar verwachting laag blijven. Significant herstel van de dekkingsgraad als gevolg van een stijgende rente is derhalve niet waarschijnlijk. Dit betekent dat het pensioenfonds de komende jaren waarschijnlijk niet in staat zal zijn de opgebouwde pensioenen te indexeren. Mogelijk zal het bestuur zelfs genoodzaakt zijn om de opgebouwde pensioenen te verlagen.

Daarnaast staat als gevolg van de lage rente de kostendekkendheid van de premie onder druk. Dit heeft er inmiddels toe geleid dat per 1 januari 2016 de pensioenopbouw is verlaagd van 2,232% naar 2,110%. Voor het jaar 2017 ligt een verdere verlaging van de pensioenopbouw in de lijn der verwachting. Al met al zijn dit sombere vooruitzichten. Zonder een stijging van de rente zal het moeilijk zijn om uit het dal te kruipen. Het is een belangrijke taak van het pensioenfonds om deze boodschap op heldere wijze aan de deelnemers over te brengen. Pensioencommunicatie is voor het jaar 2016 een belangrijk aandachtspunt voor het pensioenfonds.

Het pensioenfonds volgt met grote belangstelling de discussie rondom de aangekondigde hervorming van het pensioenstelsel. Deze discussie is aangewakkerd door de financiële crisis van 2008. Deze crisis heeft een grote impact gehad op de dekkingsgraden van de pensioenfondsen. Verder is het pensioensysteem kwetsbaar gebleken voor de lage rente en de vergrijzing. Het pensioen bleek minder zeker dan gedacht en de solidariteit tussen verschillende groepen deelnemers is hierdoor onder druk komen te staan. Tot op heden is de pensioenwereld er nog niet in geslaagd een oplossing te bedenken die aan alle bezwaren tegemoet komt. Waarschijnlijk zal dit ook nooit helemaal lukken want een nieuw pensioenstelsel maakt de pensioenpot niet groter. Aanpassing van het pensioenstelsel zal dus alleen kunnen leiden tot een andere verdeling van de pensioenpot. Het bestuur ziet het als haar taak om zowel binnen het huidige systeem als in een eventueel "nieuw" pensioenstelsel de belangen van de verschillende groepen deelnemers daarbij op een zo evenwichtig mogelijke wijze te behartigen.

Vaststelling door het bestuur op 24 juni 2016 te Rijswijk

Namens de werkgever:
F.G. van Schie (voorzitter)

Namens de gepensioneerden:
R.J. Boesjes (bestuurslid)

Namens de werkgever:
F.A.J. Brouwer (bestuurslid)

Namens de werknemers:
E.J.S. Herremans (bestuurslid)

Namens de werkgever:
R.W.T.H. de Kok (bestuurslid)

Namens de werknemers:
(vacature)

Verslag Verantwoordingsorgaan van Stichting CRH Pensioenfonds inzake boekjaar 2015

Wet versterking bestuur pensioenfonds

Vanuit de wet versterking bestuur pensioenfonds is in 2014 de governance structuur ingrijpend gewijzigd. Een nieuw bestuursmodel is geïntroduceerd. De visitatiecommissie alsmede de pensioenraad zijn in 2014 geïnstalleerd.

In het jaar 2015 heeft het VO kunnen constateren dat het bestuur de aanbevelingen vanuit het rapport van de visitatiecommissie heeft opgepakt.

Continuïteit bestuurssamenstelling

In 2015 hebben de heren Erkamp en Gortzak de bestuurstaken beëindigd. Loyale, betrokken personen met nuchtere doch kritische blik en open houding hebben het bestuur verlaten. De samenwerking met hen heeft zich gekenmerkt door een integer en open karakter. Het VO hoopt dat met het nieuwe bestuur de samenwerking op dezelfde wijze voortgezet kan worden.

Met het aanstellen van de heer De Boer als aspirant lid, is het VO van mening dat de continuïteit van het bestuur op korte en middellange termijn op peil is.

Premie en pensioenopbouw

Met de voortdurende lage rentestand staan indexatie en pensioenopbouw onder druk. Daarnaast is het korten op de pensioenen geen ondenkbaar scenario.

In 2014 is veel aandacht besteed aan de keuze waarop de kostendekkende premie moet worden berekend aan de hand van premiedemping. Achter af is gebleken dat de premieberekening op basis van verwacht rendement ook een mogelijkheid is. De premieberekening op basis van verwacht rendement heeft een hogere pensioenopbouw als resultaat. Het VO merkt op dat de behandeling van een dergelijk vraagstuk een doortastende opstelling van het bestuur vereist om de belangen van de deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden goed te waarborgen.

Financieel

Het financieel beleid is een van de weinige instrumenten waarmee het pensioenfonds invloed kan uitoefenen op de gezondheid van het fonds. Het financieel beleid wordt voor een belangrijk deel voorbereid door de beleggingscommissie. De bestuurswisseling heeft ook impact gehad op deze commissie. Het VO hoopt dat de commissie met een kritische en nuchtere insteek haar werk zal uitvoeren, met name de samenwerking met de vermogensbeheerder.

Jaarverslag

Het jaarverslag over 2015 is in eerste instantie onvolledig aangeleverd. Op deze versie is een toelichting gegeven door het pensioembureau en bestuur.

Na het indienen van het concept oordeel van het VO is een tweede versie van het jaarverslag verstrekt. Deze werkwijze gaat ten koste van de kwaliteit van het oordeel.

Het verantwoordingsorgaan stelt voor om in het vervolg het concept jaarverslag pas te bespreken met het bestuur en pensioembureau nadat alle input compleet is verwerkt.

Rijswijk, juni 2016

A.J. Nieuwenhuisen
Voorzitter

K.J. Heddes
Secretaris

Reactie van het bestuur

Het intern toezicht is in het kader van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen per 1 juli 2014 ondergebracht bij de visitatiecommissie. In het jaar 2015 heeft voor de eerste keer de visitatie plaatsgevonden. De visitatiecommissie bestaat uit een drietal professionals afkomstig vanuit verschillende disciplines. Het verantwoordingsorgaan stelt vast dat het bestuur de aanbevelingen van de visitatiecommissie heeft opgepakt. Dit is geheel in lijn met de missie, visie en strategie waarin is opgenomen dat het bestuur niet pretendeert alle wijsheid in pacht te hebben en open staat voor kritiek van interne en externe toezichthouders.

Het verantwoordingsorgaan spreekt haar waardering uit waarop de heren Erkamp en Gortzak invulling hebben gegeven aan hun bestuurslidmaatschap. Het bestuur deelt deze mening en streeft ernaar de goede samenwerking met het verantwoordingsorgaan op de ingeslagen weg te vervolgen.

De wijze van berekening van de kostendekkende premie is een vraagstuk dat in het boekjaar 2016 een prominente plaats op de bestuursagenda inneemt. Door zowel de pensioenraad, de werkgever als het verantwoordingsorgaan is aangedrongen op een nader onderzoek naar de berekening van de kostendekkende premie op basis van het verwacht rendement. Het bestuur is voornemens dit onderzoek zorgvuldig uit te voeren waarbij de belangen van de verschillende groepen deelnemers op evenwichtige wijze gewogen zullen worden.

De bestuurswisselingen in het afgelopen jaar hebben ook invloed gehad op de samenstelling van de beleggingscommissie. Door middel van een aantal opleidingstrajecten wordt het deskundigheidsniveau van de nieuwe leden op het vereiste niveau gebracht. Mede door extra inzet van de externe beleggingsadviseur wordt geborgd dat de beleggingscommissie een volwaardige en kritische gesprekspartner is van de vermogensbeheerder en dat op krachtige wijze de belangen van het fonds kunnen worden behartigd.

Het verantwoordingsorgaan stelt vast dat het jaarverslag op het moment dat dit werd besproken nog niet volledig was. Voorgesteld wordt het jaarverslag voortaan pas te bespreken nadat alle input is verwerkt. Het streven van het bestuur is om een zo volledig mogelijk concept van het jaarverslag ter bespreking aan te bieden. In de praktijk leveren echter naast het verantwoordingsorgaan meerdere partijen (accountant, (certificerend) actuaris, visitatiecommissie) simultaan hun input aan het verslag. Het valt daardoor niet uit te sluiten dat ook in de toekomst nog wijzigingen in het verslag moeten worden aangebracht. Wanneer dit echter tot materiële aanpassingen leidt, zal het verantwoordingsorgaan hierover separaat worden geïnformeerd.

Het bestuur van Stichting CRH Pensioenfonds kijkt met voldoening terug op een druk jaar waarin met name de implementatie van het nieuwe financieel toetsingskader veel extra inzet heeft gevergd. In dit proces heeft het verantwoordingsorgaan haar rol op adequate en deskundige wijze vervuld. Het bestuur wil op deze plaats dan ook graag haar waardering uitspreken voor de positieve en kritische wijze waarop het verantwoordingsorgaan zich van haar taken heeft gekweten.

Verslag van de visitatiecommissie

De visitatiecommissie (VC) is van oordeel dat het pensioenfonds professioneel geleid wordt en goed functioneert op de volgende door de VC onderzochte onderdelen:

- beleids- en bestuursprocedures, bestuursprocessen en checks and balances;
- evenwichtige belangenafweging;
- aansturing;
- risicobeheersing op korte en lange termijn.

Relevante (maatschappelijke) ontwikkelingen en trends volgt het bestuur nauwlettend.

De VC heeft geconstateerd dat er binnen het bestuur sprake is van een goede samenwerking, alsmede tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan en de sociale partners. Uiteraard zijn er aandachtsgebieden waar nog verbetering mogelijk is en ook een aantal zaken die er positief uitspringen. De belangrijkste waarnemingen en aanbevelingen van de VC zijn:

- *Niet op het scherpst van de snede opererend*
De VC heeft ook dit jaar wederom geconstateerd dat het pensioenfonds conservatief te werk gaat en niet de uiterste grens opzoekt van het toegestane. Zo worden bijvoorbeeld in het herstelplan uitgangspunten gehanteerd, aansluitend op de realistische inschatting van het bestuur en niet op de maximaal toegestane parameters. Dit zorgt op papier voor een langzamer herstel, maar in werkelijkheid waarschijnlijk tot een realistischer verwachtingenmanagement naar de stakeholders toe.
- *Evenwichtige belangenafweging;*
Afgelopen jaar is geconstateerd dat de premie niet langer kostendekkend is. Ondanks het voorstel van een van de stakeholders om de premiesystematiek aan te passen zodat zonder premieverhoging dezelfde opbouw geboden kan worden, heeft het bestuur besloten meer tijd te nemen voor deze overweging en niet direct mee te gaan. Een dergelijke aanpassing heeft namelijk impact op de verdeling van de pensioenpot over de verschillende deelnemersgroepen. Hier is het bestuur zich ten zeerste van bewust en gaat niet over een nacht ijs, hetgeen de VC een goed voorbeeld vindt van het door het bestuur behartigen van de belangen van alle stakeholders op evenwichtige manier.
- *Governance en cultuur*
Binnen het bestuur heerst een open en constructieve cultuur. De bestuursleden zijn actief betrokken en nemen hun verantwoordelijkheid. Ze hebben een gezond kritische houding naar elkaar toe en bij de besluitvorming wordt zorgvuldig omgegaan met ieders mening. Verder is er sprake van een sterk pensioenbureau dat goed voorbereidend werk verricht voor het bestuur zonder op de stoel te gaan zitten van het bestuur. Het bestuur is zich goed bewust van de afhankelijkheid van het pensioenbureau en de externe adviseur(s) en handelt er naar.
- *Follow-up gegeven aan eerdere aanbevelingen van deze commissie en Verantwoordingsorgaan.*
De VC heeft geconstateerd dat de aanbevelingen van deze commissie en die van het Verantwoordingsorgaan, zoals deze vorig jaar zijn gedaan in het kader van de jaarlijkse visitatie c.q. beoordeling van het gevoerde beleid betreffende 2014, door het bestuur zijn opgepakt en dat de meeste aanbevelingen inmiddels ook zijn opgevolgd, ook al ziet de VC dat ten aanzien van een aantal aanbevelingen nog wel verbetering/nadere uitwerking benodigd is. Het gevolg geven aan de aanbevelingen door het bestuur onderstreept nogmaals het constructief samenwerkend karakter van het bestuur.
- *Risicomangement*
In 2015 heeft het pensioenfonds een goede stap gezet op het gebied van risicomangement. Er is een risicomangementcommissie opgezet en ook is de manier van inventariseren van de risico's opnieuw neergezet.

Dit jaar zou het fonds hier op een viertal vlakken verdere ontwikkeling in kunnen maken. Momenteel kijkt het fonds namelijk alleen naar hoe risico's beperkt kunnen worden. Ten eerste beveelt de VC aan de mitigerende maatregelen – waar relevant – aan te vullen met een plan voor als het risico zich toch manifesteert. Ten tweede adviseert de VC om waar mogelijk de risico's te kwantificeren zodat nog inzichtelijker wordt hoe groot de risico's zijn en waar de aandacht naar uit zou moeten gaan. Daarnaast worden nu de risico's los van elkaar beoordeeld. Uiteindelijk leidt de instabiliteit van de financiële markten vaak voor het ongelukkig samenkomen van verschillende risico's. De derde aanbeveling is dan ook om de risico's niet alleen geïsoleerd te bekijken, maar ook in samenhang tot elkaar. Onze laatste aanbeveling ligt op het proces: maak een koppeling tussen de beleggingscommissie en de risicomanagercommissie voor de financiële risico's. Dit draagt bij aan consistentie in beleid op het gebied van risicomanagerment.

- *Relaties met adviseurs/externen*

Het pensioenfonds kent intensieve en langdurige relaties met haar adviseurs en leveranciers. Dit heeft een groot aantal voordelen, maar het gevaar is dat de kritische houding richting deze mensen en partijen afneemt. Dit zou ten koste kunnen gaan van de countervailing power en kwaliteit die geleverd wordt. De VC raadt aan hier scherp op te blijven, de kritische blik richting de externen actief te behouden en vooraf vast te stellen wanneer een eventuele vervanging van de partij serieus overwogen moet worden. Een eerste - en belangrijke - stap die hierin afgelopen jaar is genomen, is dat alle betrokken partijen zijn geëvalueerd. De VC raadt aan deze evaluaties vervolgens ook met de geëvalueerde partij te delen, zodat je een gesprek hebt over de prestaties en je daar samen de nodige verbetering in kan aanbrengen.

- *Vier-ogen principe*

Het dagelijks beleid is door het pensioenfonds ondergebracht bij de directie van het pensioenbureau, hetgeen betekent dat als gevolg daarvan op grond van wet- en regelgeving sprake dient te zijn van hantering van het vier-ogen principe door een uit minimaal twee natuurlijke personen bestaande directie bij het bepalen van het dagelijks beleid. De VC is van mening dat van navolging hiervan bij het pensioenfonds nog onvoldoende is gebleken. Wij raden het bestuur aan scherp toe te zien op navolging van de wetgeving omtrent het vier-ogen principe en het in overeenstemming zijn van de feitelijke situatie bij het pensioenfonds en (de directie van) het pensioenbureau en hetgeen in de statuten en overige reglementen van het pensioenfonds daarover is bepaald.

- *Opleidingsplan*

De VC heeft in het kader van de visitatie 2014 een aanbeveling gedaan om een opleidingsplan op te stellen ten behoeve van de permanente educatie van het bestuur, bij voorkeur gekoppeld aan de deskundigheidsmatrix. De VC heeft begrepen dat het opstellen van een dergelijk plan op de agenda staat maar nog niet is opgesteld. De VC doet de aanbeveling aan het bestuur om het opstellen van een dergelijk plan op korte termijn inhoudelijk te realiseren.

- *Stakeholdermanagement*

Het bestuur heeft een missie die vastgelegd is in de ABTN. De wijze waarop de sociale partners aankijken tegen het pensioenfonds sluit daar niet volledig op aan. Daarnaast lijkt de belangstelling van sociale partners in de ontwikkelingen van het pensioenfonds minder groot dan gewenst. Gegeven de financiële risico's die het fonds loopt is potentieel een continuïteitsrisico aanwezig. Vandaar dat aanbevolen wordt nog meer aandacht te besteden aan het zogenoemde stakeholdermanagement. Daarbij is het van belang de gekozen missie nog eens te toetsen bij de sociale partners, zichtbaar in de praktijk te brengen en voldoende uit te dragen.

-
- *Vastlegging besluitvorming*
Het verdient aanbeveling dat het bestuur bij de vastlegging van de bestuursbesluiten in de notulen de bijbehorende argumentatie beter vastlegt zodat het ook voor eventueel afwezige bestuurders of bij toekomstige beslissingen duidelijk zal zijn waarom tot een besluit gekomen is en het zichtbaar is waarom in bepaalde gevallen niet voor een tegengeluid is gekozen.

Sabine Boer
Karin Pasha
Jan Kars (Voorzitter)

Reactie bestuur op verslag visitatiecommissie 2015

Het bestuur heeft kennis genomen van de samenvatting van het verslag van de visitatiecommissie over het jaar 2015. Deze samenvatting komt ook inhoudelijk overeen met hetgeen tijdens het overleg tussen de visitatiecommissie en het bestuur op 8 juni 2016 is besproken. Hieronder zal puntsgewijs op de waarnemingen en aanbevelingen van de visitatiecommissie worden ingegaan.

- *Niet op het scherpst van de snede opererend*
Het bestuur hecht eraan geen te rooskleurig beeld te schetsen van de (financiële) positie van het fonds. Het beleid van het bestuur is hierbij overigens niet alleen om prudent te zijn maar ook de belangen van alle groepen deelnemers op evenwichtige wijze te behartigen. Het streven is uiteindelijk de gezamenlijke pensioenpot zo eerlijk mogelijk over de verschillende groepen en generaties te verdelen.
- *Evenwichtige belangenafweging*
De observatie van de visitatiecommissie spitst zich op dit punt toe op de discussie rond de kostendeekkende premie. Het bestuur staat hierbij open voor de opvattingen en de argumenten van de werkgever en de werknemersvertegenwoordiging. Deze zullen dan ook zorgvuldig in het besluitvormingsproces worden meegewogen. Uiteindelijk blijft de keuze voor de systematiek van de berekening van de kostendeekkende premie echter een verantwoordelijkheid van het bestuur waarbij het bestuur zelfstandig tot een afweging zal komen.
- *Governance en cultuur*
Het bestuur ervaart de cultuur binnen het bestuur zelf ook als open en constructief. Het doel is om met respect voor ieders mening tot een afgewogen besluitvorming te komen. Het bestuur is van mening dat het belang van de stakeholders van het pensioenfonds bij alle bestuursleden voorop staat.
- *Follow-up gegeven aan eerdere aanbevelingen*
Het bestuur heeft aan de hand van de bevindingen van de visitatiecommissie, de certificerend actuaris, het verantwoordingsorgaan en de accountant een lijst met aanbevelingen opgesteld. Deze lijst zal aan de hand van de bevindingen over het verslagjaar 2015 worden geactualiseerd en op de bestuursagenda worden geplaatst.
- *Risicomanagement*
De visitatiecommissie beveelt aan om de beheersingsmaatregelen concreter te maken en de verschillende risico in hun onderlinge samenhang te beschouwen. Het bestuur zal de risicomanagementcommissie verzoeken hieraan opvolging te geven. Verder adviseert de visitatiecommissie het bestuur om een koppeling te leggen tussen de risicomanagementcommissie en de beleggingscommissie. Naar het oordeel van het bestuur moet deze koppeling gemaakt worden aan de bestuurstaafel. Gelet op de samenstelling van de commissies en de korte lijnen binnen het fonds zou dit goed werkbaar moeten zijn. Dit is dan wel een actiepoint tijdens de bestuursvergaderingen. Het kwantificeren van risico's is naar mening van het bestuur opgenomen in het huidige model, aangezien de verwachte impact van een risico gekoppeld is aan het effect op de dekkingsgraad van het pensioenfonds.
- *Relaties met adviseurs/externen*
Het bestuur is van mening dat het pensioenfonds zich voldoende kritisch opstelt richting uitbestedingspartijen. Dit neemt niet weg dat dit niet voor verbetering vatbaar is. Het bestuur beschouwt de observaties van de visitatiecommissie als een spiegel die het bestuur wordt voorgehouden. De terugkoppeling van de resultaten vanuit de jaarlijkse evaluatie van de betrokken partijen zal voortaan op meer gestructureerde wijze worden vorm gegeven.

-
- *Vier-ogen principe*
De visitatiecommissie wijst erop dat bij de bepaling van het dagelijks beleid door het pensioenbureau onvoldoende blijkt dat het vier-ogen principe wordt toegepast. Het bestuur stelt vast dat op het pensioenbureau de functies van directeur en adjunct directeur zijn beschreven. Aan toepassing van het vier-ogen principe binnen het pensioenbureau hecht het bestuur grote waarde. In de uitvoering wordt het vier-ogenprincipe afgedwongen door het pensioenadministratiepakket. Bovendien wordt alle uitgaande correspondentie door een tweede persoon gecontroleerd en af geparafeerd. Het bestuur neemt zich voor de in de ABTN en statuten beschreven rolverdeling nog eens kritisch te bezien.
 - *Opleidingsplan*
Zoals ook in het jaarverslag over 2015 toegelicht heeft het bestuur nog geen opleidingsplan vastgesteld. Het bestuur zal hier in het jaar 2016 uitvoering aan geven.
 - *Stakeholdermanagement*
Het pensioenfonds heeft een missie, visie en strategie bepaald. Deze zijn nog niet expliciet met sociale partners gedeeld. Het bestuur zal dit komend jaar doen. Het bestuur realiseert zich dat het handelt in opdracht van sociale partners. Als een voldoende concrete opdrachtverlening ontbreekt mag van het bestuur verwacht worden dat deze opdracht bij sociale partners wordt “opgehaald”. Tevens is het van belang dat het bestuur constant in dialoog blijft met sociale partners, teneinde het proces van keuzes en besluitvorming te optimaliseren, voeling te houden bij wat er leeft en discussies te kunnen voeren, die uiteindelijk tot betere afwegingen leiden.
 - *Vastlegging besluitvorming*
De visitatiecommissie constateert dat bij de vastlegging van bestuursbesluiten onvoldoende is vastgelegd op basis van welke voor- en tegenargumenten het bestuur tot een bepaalde afweging is gekomen. Het bestuur zal deze aanbeveling in de verslaglegging vanaf juni 2016 opvolgen.

Stichting CRH Pensioenfonds

Jaarrekening 2015

1. Balans per 31 december (na voorgestelde bestemming saldo van baten en lasten)

		2015	2014
	<i>Toelichting</i>	1.000 EUR	1.000 EUR
ACTIEF			
A. Beleggingen voor risico pensioenfonds	(2.1)		
1. Aandelen		224.458	219.266
2. Vastrentende waarden		453.467	443.912
3. Derivaten	(2.2)	3.060	0
B. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen			
1. Garantiecontracten		19.333	10.407
C. Vorderingen en overlopende activa	(2.3)	956	970
D. Liquide middelen	(2.4)	1.506	1.264
		<u>702.780</u>	<u>675.819</u>
PASSIEF			
A. Stichtingskapitaal en reserves			
I. Overige reserves	(2.5)	479	39.964
B. Technische voorzieningen	(2.6)		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds		678.827	618.461
Herverzekeringsdeel voorziening pensioenverplichtingen		19.333	10.407
Overige technische voorzieningen		3.396	3.414
C. Schulden en overlopende passiva	(2.7)	745	3.573
		<u>702.780</u>	<u>675.819</u>
Dekkingsgraad (in %)		100,1	106,4

In duizenden euro

2. Staat van baten en lasten 2015

		2015	2014
		1.000	1.000
	<i>toelichting</i>	EUR	EUR
BATEN			
A. Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	(3.1)	24.078	25.126
B. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(3.2)	8.577	98.289
C. Overige baten	(3.3)	0	286
		<u>32.655</u>	<u>123.701</u>
LASTEN			
D. Pensioenuitkeringen	(3.4)	10.577	10.453
E. Pensioenuitvoeringskosten	(3.5)	1.007	897
F. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds:	(3.6)		
- Pensioenopbouw		22.501	18.563
- Toeslagverlening		0	0
- Rentetoevoeging		1.041	1.856
- Onttrekking uit voorziening voor uitkeringen		-/- 10.606	-/- 10.319
- Onttrekking uit voorziening voor uitvoeringskosten		-/- 1.196	-/- 1.192
- Wijziging marktrente		48.193	120.379
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-/- 235	342
- Omrekening overlevingstafels		0	10.772
- Wijziging technische grondslagen		747	0
- Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		-/- 79	-/- 762
G. Mutatie overige technische voorzieningen	(3.7)	-/- 18	300
H. Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen		0	0
I. Saldo overdrachten van rechten	(3.8)	91	-/- 480
J. Overige lasten	(3.9)	117	88
		<u>72.140</u>	<u>150.897</u>
Saldo van baten en lasten		<u>-/- 39.485</u>	<u>-/- 27.196</u>

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Het saldo van baten en lasten is ten laste gebracht van de overige reserves.

In duizenden euro

3. Kasstroomoverzicht over 2015

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	23.593	26.658
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	703	2.969
Betaalde pensioenuitkeringen	-/- 11.239	-/- 11.244
Betaald in verband met overdracht van rechten	-/- 794	-/- 2.489
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-/- 1.038	-/- 1.169
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraar	598	547
Betaalde premies herverzekering	-/- 34	-/- 35
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	11.789	15.237
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	13.249	80.643
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	8.052	11.122
Aankopen beleggingen	-/- 33.692	-/- 109.188
Betaalde kosten van vermogensbeheer	844	698
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-/- 11.547	-/- 16.725
Netto-kasstroom in jaar	242	-/- 1.488
Liquide middelen per 31 december	1.506	1.264
Liquide middelen per 1 januari	1.264	2.752
Mutatie liquide middelen	242	-/- 1.488

Toelichting op de jaarrekening

Bedragen in deze toelichting luiden in duizenden euro, tenzij expliciet anders aangegeven.

1. Algemene toelichting

1.1 Informatie over het pensioenfonds

Stichting CRH Pensioenfonds is opgericht in 1946 en is statutair gevestigd te Rijswijk. Het doel van Stichting CRH Pensioenfonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerde deelnemers en hun nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Ook voorziet het fonds in voortzetting van de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een collectieve beschikbare premieregeling. De werkgever stelt jaarlijks een vaste premie ter beschikking. Deze premie wordt aangewend voor de aanspraken op basis van het pensioenreglement, de voor de uitvoering noodzakelijke uitvoeringskosten en de aan te houden buffers. Alle actuariële- en beleggingsrisico's zijn voor rekening van de verzekerden van het fonds. Door betaling van genoemde premie voldoet de werkgever aan al haar verplichtingen. De werkgever kan niet aansprakelijk gesteld worden voor een tekort van het fonds. Evenmin kan de werkgever aanspraak maken op enig overschot van het fonds. Wanneer het fonds financieel ernstig tekort komt, is het mogelijk dat de reeds opgebouwde aanspraken worden verlaagd.

Herverzekeringsbeleid

Het fonds heeft het nabestaanden- en wezenpensioen op risicobasis herverzekerd bij een externe, onder toezicht van DNB staande verzekeringsmaatschappij door middel van een stop-lossdekking. Het huidige contract is per 1 januari 2013 verlengd. Dit contract heeft een looptijd van vijf jaar en eindigt op 31 december 2017.

1.2. Grondslagen bij de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld op basis van de wettelijke bepalingen van Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

1.3 Samenvatting van belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving

1.3.1 Valutaomrekening

Transactie in vreemde valuta worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen de functionele valutakoers op transactiedatum. Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de functionele valutakoers op de balansdatum.

Koersverschillen die optreden bij de afwikkeling dan wel de omrekening van monetaire posten in vreemde valuta, worden verwerkt in de staat van baten en lasten.

De koers op balansdatum van de euro ten opzichte van de belangrijkste valuta is:

	2015	2014
US Dollar	1,08630	1,21005
Japanse Yen	131,99260	145,07895
Britse Pond	0,73580	0,77605

1.3.2 Salderen

Een actief en een post van het vreemd vermogen worden gesaldeerd in de jaarrekening opgenomen uitsluitend indien en voor zover:

- een deugdelijk juridisch instrument beschikbaar is om het actief en de post van het vreemd vermogen gesaldeerd en simultaan af te wikkelen; en
- het stellige voornemen bestaat om het saldo als zodanig of beide posten simultaan af te wikkelen.

1.3.3 Financiële instrumenten

Vrijwel alle activa en passiva van het pensioenfonds zijn financiële instrumenten.

Bij de eerste verwerking van een financieel actief of financiële verplichting wordt dit actief of deze verplichting gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen terzake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn. De reële waarde van de financiële instrumenten is bepaald met behulp van beschikbare marktinformatie of schattingsmethoden. Bij deze schattingsmethoden wordt de reële waarde benaderd:

- door deze af te leiden uit de reële waarde van zijn bestanddelen of een soortgelijk instrument indien voor de bestanddelen ervan of een soortgelijk instrument wel een betrouwbare reële waarde is aan te wijzen; of
- met behulp van algemeen aanvaarde waarderingsmodellen en waarderingstechnieken.

De waardering na eerste verwerking hangt af van de classificatie van het financiële instrument.

Financiële activa als onderdeel van de beleggingsportefeuille

Deze categorie wordt na de eerste waardering gewaardeerd tegen reële waarde zonder aftrek van eventuele transactiekosten bij vervreemding. Baten of lasten die voortvloeien uit veranderingen in de reële waarde worden verwerkt in de staat van baten en lasten.

Overige vorderingen en financiële verplichtingen

Overige vorderingen en financiële verplichtingen dienen bij eerste verwerking te worden gewaardeerd tegen de reële waarde, onder aftrek van transactiekosten. Overige vorderingen en financiële verplichtingen dienen na eerste verwerking te worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien er geen sprake is van agio of disagio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de vorderingen, gecorrigeerd voor eventuele waardeverminderingen indien er sprake is van oninbaarheid.

1.3.4 Schattingswijzigingen

Per 1 januari 2015 is de drie-maandsmiddeling vervallen, per 15 juli 2015 is de grondslag voor vaststelling van de UFR gewijzigd. Deze wijzigingen zijn beide verwerkt per 31 december 2015. Het vervallen van de drie-maandsmiddeling zorgt voor een toename van de voorziening pensioenverplichtingen met € 33,3 miljoen en de wijziging van de grondslag van de UFR voor een toename van de voorziening pensioenverplichtingen met € 23,7 miljoen. De effecten zijn meegenomen in de staat voor baten en lasten 2015 onder “wijziging marktrente”.

Op grond van artikel 126 van de pensioenwet (PW) en de uitwerking daarvan in artikel 2, lid 1 van het Besluit FTK, dient een adequate voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten onderdeel te zijn van de voorziening pensioenverplichtingen van een pensioenfonds. Met een adequate voorziening is het pensioenfonds dan in staat om in een discontinuïteit scenario de toekomstige uitvoeringskosten, die voortvloeien uit de opgebouwde pensioenverplichtingen, naar verwachting onder alle omstandigheden zelf te dragen zonder daarbij afhankelijk te zijn van toekomstige bijdragen. De kostenvoorziening is derhalve per 31 december 2015 verhoogd van 2,0% naar 2,30%.

1.3.5 Beleggingen

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen worden gewaardeerd tegen de beurskoers per balansdatum. Aandelen en participaties in instellingen welke niet beursgenoteerd zijn, worden gewaardeerd tegen intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers.

Vastrentende waarden

Hieronder zijn opgenomen:

- Obligaties;
- Hypothecaire leningen, leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren met een vaste of variabele rente;
- Beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden;
- Deposito's.

Beursgenoteerde obligaties en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in obligaties worden gewaardeerd tegen de beurskoers per balansdatum. Obligaties en participaties in instellingen die niet beursgenoteerd zijn, worden gewaardeerd tegen intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers.

Hypothecaire leningen, leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren met een vaste of variabele rente worden gewaardeerd tegen de geschatte toekomstige netto kasstromen die uit de beleggingen zullen toevloeien, contant gemaakt tegen de geldende marktrente, rekening houdend met het risicoprofiel, waaronder het krediet- en liquiditeitsrisico, en de looptijd van de belegging.

Middels het Euro credit fund is voor 678 belegd in obligaties van CRH bedrijven.

Derivaten

Derivaten zijn financiële instrumenten die zijn afgeleid van meer traditionele producten zoals aandelen en obligaties. Voorbeelden van derivaten zijn valutatermijncontracten, interest rate swaps, futures, swaptions en credit default swaps. Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering per balansdatum, of als deze er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

De posities uit hoofde van derivatencontracten betreffen valutaderivaten en worden opgenomen onder de beleggingen. Deze zijn gebaseerd op de marktwaarde van de betreffende valuta op balansdatum.

1.3.6 Vorderingen, liquide middelen en schulden

Vorderingen die geen deel uitmaken van de beleggingsportefeuille, liquide middelen en schulden worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Bij de waardering van vorderingen wordt zo nodig rekening gehouden met waardeverminderingen wegens oninbaarheid.

1.3.7 Technische voorzieningen

De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde is bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente welke is gebaseerd op de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB.

Per 31 december 2014 was de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur gebaseerd op de gemiddelde rente van de drie voorgaande maanden inclusief een vaste Ultimate Forward Rate (UFR) van 4,2%. Dit leidde per 31 december 2014 tot een dekkingsgraad van 106,4% en een gemiddelde rekenrente van 2,04%.

In 2015 is de regelgeving rond de rekenrente gewijzigd. Er is niet langer sprake van een driemaands middeling en de vaste UFR is vervangen door een UFR die is afgeleid vanuit de marktrente. Dit heeft geleid tot een daling van de rekenrente. Het vervallen van de driemaandsmiddeling heeft geleid tot een toename van de verplichtingen met 33.355. De overgang van de vaste UFR naar een UFR afgeleid van de marktwaarde leidde tot een toename van de verplichtingen met 23.730. Per 31 december 2015 bedraagt de dekkingsgraad 100,1% bij een gemiddelde rekenrente van 1,79%.

De inschatting van de toekomstige kasstromen vindt plaats door rekening te houden met actuele overlevingsgrondslagen. Conform het advies van de actuaris heeft het bestuur besloten de voorziening pensioenverplichtingen met ingang van 31 december 2014 te baseren op de prognosetafel AG2014 (2013: AG-Prognosetafel 2012-2062). Deze tafel wordt gecorrigeerd op basis van leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op basis van inkomensklasse "Hoog" volgens het Mercermodel 2012. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van de op de balansdatum geldende pensioenreglementen en van de over de verstreken dienstjaren verworven aanspraken.

In het verslagjaar is een tweetal opslagen bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen gewijzigd. De opslag voor toekomstige uitvoeringskosten is per 31 december 2015 verhoogd van 2,0% naar 2,3%. Hiermee wordt beoogd om ook in een liquidatiescenario te beschikken over een adequate voorziening van uitvoerings- en afwikkelingskosten. Dit leidt tot een daling van de dekkingsgraad met ongeveer 0,3%. Daarnaast is per 31 december 2015 de opslag voor het wezenpensioen verlaagd van 5% naar 1,5% van de voorziening voor meeverzekerd partnerpensioen bij niet-ingegaan ouderdompensioen. Dit leidt tot een toename van de dekkingsgraad met ongeveer 0,17%. Per saldo leidde deze wijziging van de technische grondslagen tot een last van 753.

Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of over de aanspraken en ingegane pensioenen toeslag wordt verleend en in hoeverre dit zal gebeuren. Per 1 januari 2016 kon geen toeslag worden verleend.

De bij de berekening in aanmerking genomen partnerfrequenties voor mannen en vrouwen zijn gebaseerd op statistieken van CBS. Voor de verzekering van het nabestaandenpensioen is aangenomen dat de partner drie jaar jonger is dan de verzekerde man en drie jaar ouder dan de verzekerde vrouw. Met toekomstige administratie- en excassokosten wordt rekening gehouden door een opslag te hanteren van 1,25% van de pensioengrondslagsom ter dekking van de administratiekosten en 2% van de netto premie in verband met toekomstige excassokosten.

De jaarlijkse pensioenopbouw van de arbeidsongeschikte deelnemers is begrepen in de opgebouwde aanspraken. Voor de toekomstige opbouw van deze deelnemers is in de voorziening pensioenverplichtingen begrepen de contante waarde van de toekomstige vrijgestelde premies. Hierbij wordt rekening gehouden met de mate van premievrije opbouw, die afhankelijk is van de mate van arbeidsongeschiktheid. Hierbij is ervan uitgegaan dat er geen revalidatie zal plaatsvinden. Tevens is rekening gehouden met de toekomstige schadelast voor zieke deelnemers op balansdatum die naar verwachting arbeidsongeschiktheid zullen worden verklaard. Met betrekking tot deze laatste categorie is de verplichting geschat op basis van ervaringscijfers.

De technische voorziening voor risico van de herverzekeraar betreffen de aanspraken die bij Aegon zijn ondergebracht. De waarderingsgrondslagen van deze aanspraken zijn gelijk aan de fondsgrondslagen (zonder afslag voor krediet risico). Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen (onderdeel van de passiva) is hiermee gelijk aan de technische voorzieningen voor risico van de herverzekeraar ad 19.333.

Tot en met 2014 werden de ingegane herverzekerde pensioenen niet meegenomen in de berekening. Met ingang van 1 januari 2015 worden deze aanspraken wel meegenomen bij zowel de vaststelling van de technische voorzieningen voor risico van de herverzekeraar (passiva) als bij de vaststelling van het herverzekeringsdeel technische voorzieningen (activa). Beide balansposten zijn hierdoor per 1 januari 2015 verhoogd met een bedrag van 8.605. Dit heeft per saldo geen impact op het resultaat van het pensioenfonds.

1.3.8 Grondslagen voor de staat van baten en lasten

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Premiebijdragen

Als premiebijdragen worden verantwoord de op het boekjaar betrekking hebbende bijdragen van werkgevers en deelnemers welke voor het boekjaar zijn vastgesteld, respectievelijk bekend zijn geworden, waarbij rekening is gehouden met eventueel verleende premiekortingen en/of premieopslagen.

Beleggingsresultaten

Beleggingsresultaten bestaan uit:

- Directe beleggingsopbrengsten
- Indirecte beleggingsopbrengsten
- In aftrek gebrachte kosten van vermogensbeheer
- In aftrek gebrachte transactiekosten

De directe beleggingsopbrengsten hebben betrekking op ontvangen huren, dividenden en rente. Huuropbrengsten worden lineair opgenomen gedurende de huurperiode. Dividenden worden in de staat van baten en lasten verwerkt indien het fonds daarop recht heeft verkregen en hun ontvangst waarschijnlijk is. Renteopbrengsten worden tijdsevenredig in de staat van baten en lasten verwerkt indien hun bedrag bepaalbaar is en hun ontvangst waarschijnlijk.

De indirecte beleggingsopbrengsten hebben betrekking op gerealiseerde en onrealiseerde waardestijgingen of waardedalingen van de beleggingen.

De in aftrek gebrachte kosten van vermogensbeheer hebben betrekking op het beheer van de vastrentende en aandelen portefeuille gedurende de verslagperiode alsmede met de overige kosten van vermogensbeheer.

Pensioenuitkeringen

Pensioenen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De kosten worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Saldo overdrachten van rechten

De bij overdracht van pensioenen bepaalde overdrachtswaarden zijn gebaseerd op de wettelijke berekeningsgrondslagen. De in- en uitgaande waardeoverdrachten worden toegerekend aan het verslagjaar waarin de bijbehorende pensioenaanspraken zijn verwerkt.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

De mutatie voorziening voor pensioenverplichtingen bestaat uit de volgende componenten:

Pensioenopbouw: de kosten van één jaar inkoop; toerekening vindt plaats aan de periode waarin de opbouw van pensioenrechten plaatsvindt.

Toeslagverlening: de toeslag wordt als last verwerkt voor zover vóór balansdatum een besluit daartoe genomen is.

Rentetoevoeging: de voorziening wordt opgerent op basis van de nominale rente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur met een looptijd van één jaar.

Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten: de vrijval wordt ten gunste van het resultaat verwerkt in de periode waarin de lasten bij de berekening aan de voorziening waren voorzien.

Wijziging marktrente: het effect van de aanpassing van de marktrente gedurende het jaar op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur wordt ultimo het verslagjaar bepaald en in de staat van baten en lasten opgenomen.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten: het saldo van actuariële inkomende en uitgaande waardeoverdrachten wordt toegerekend aan de periode waarin zij betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten worden opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

1.4 Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de directe methode. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten. Kasstromen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum. Het aan koersveranderingen toe te schrijven verschil tussen de in het kasstroomoverzicht gerapporteerde totale netto-kasstroom en de mutatie van de in de balans opgenomen geldmiddelen wordt afzonderlijk in het kasstroomoverzicht vermeld als onderdeel van de aansluiting tussen de netto-kasstroom en de balansmutatie van de geldmiddelen. Onder liquide middelen zijn opgenomen de bij banken aangehouden rekening-courantsaldi alsmede deposito's en callgelden.

2. Toelichting op de balans

2.1 Beleggingen

Het verloop van de beleggingen is als volgt.

2015

	Aandelen	Vastrentende	Overige	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Stand per 1 januari	219.266	443.912	-/- 2.771	660.407
Aankopen/expiratie	2.042	13.898	17.752	33.692
Verkopen/expiratie	13.249	0	0	13.249
Herwaardering	16.399	-4.343	-/- 11.921	135
Stand per 31 december	224.458	453.467	3.060	680.985
Opgenomen op balans onder beleggingen	224.458	453.467	3.060	680.985
Opgenomen op balans onder overige passiva	0	0	0	0

Specificatie per regio	Aandelen	Vastrentende	Overige	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
EU	70.675	295.545	3.060	369.280
Noord-Amerika	97.516	85.305		182.821
Azië/Pacific	27.081	20.600		47.681
Overige	29.186	52.017		81.203
Totaal	224.458	453.467	3.060	680.985

Specificatie per bedrijfstak	Aandelen	Vastrentende	Overige	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Overheid		183.005		183.005
Financiële instellingen	48.042	134.045	3.060	185.147
Nijverheid, handel, industrie	103.496	72.020		175.516
IT, telecom	34.135			34.135
Energie	21.451			21.451
Vastgoed	4.106			4.106
Overige	13.228	64.397		77.625
Stand per 31 december	224.458	453.467	3.060	680.985

De aandelenportefeuille is belegd in niet beursgenoteerde beleggingsfondsen van NN Investment Partners. Binnen deze portefeuille is een post ad 4.106 (2014; 1.001) in vastgoedaandelen belegd. Deze post wordt in de jaarrekening niet separaat onder vastgoed gerubriceerd. De vastrentende waarden zijn belegd in niet beursgenoteerde beleggingsfondsen van NN Investment partners.

2014

	Aandelen	Vastrentende	Overige	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Stand per 1 januari	188.404	355.644	2.038	546.086
Aankopen/expiratie	7.216	95.319	6.653	109.188
Verkopen/expiratie	1.452	79.191	0	80.643
Herwaardering	25.098	72.140	-/- 11.462	85.776
Stand per 31 december	219.266	443.912	-/- 2.771	660.407
Opgenomen op balans onder beleggingen	219.266	443.912	0	663.178
Opgenomen op balans onder passiva	0	0	-/- 2.771	-/- 2.771

Specificatie per regio	Aandelen	Vastrentende	Overige	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
EU	54.109	403.944	-/- 2.771	381.896
Noord-Amerika	99.364	13.847		113.211
Azië/Pacific	22.953	13.517		36.470
Overige	42.840	12.604		128.830
Totaal	219.266	443.912	-/- 2.771	660.407

Specificatie per bedrijfstak	Aandelen	Vastrentende	Overige	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Overheid		205.341		205.341
Financiële instellingen	53.353	92.797	-/- 2.771	143.379
Nijverheid, handel, industrie	97.999	40.409		138.408
IT, telecom	34.764			34.764
Energie	22.452			22.452
Vastgoed	1.001			1.001
Overige	9.697	105.365		115.062
Stand per 31 december	219.266	443.912	-/- 2.771	660.407

Beleggingen naar waarderingsmethode 2015

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke Taxaties	NCW- berekening	Andere methode
Aandelen	0	0	0	224.458
Vastrentende waarden	0	0	0	453.467
Overige beleggingen	3.060	0	0	0
Totaal	3.060	0	0	677.925

Beleggingen naar waarderingmethode 2014

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke Taxaties	NCW-berekening	Andere methode
Aandelen	0	0	0	219.266
Vastrentende waarden	0	0	0	443.912
Overige beleggingen	-/- 2.771	0	0	0
Totaal	-/- 2.771	0	0	663.178

Voor de waardering van de aandelen en vastrentende waarden geldt dat deze zowel in 2014 en 2015 volledig bestaan uit NN IP beleggingsfondsen. Deze fondsen kennen een jaarlijkse intrinsieke waardebeoordeling, dagelijkse toe- en uittredingsmomenten en hebben voornamelijk beursgenoteerde stukken in portefeuille. De waardering vindt derhalve plaats op marktwaarde.

De post overige beleggingen betreft de valutaderivaten die het fonds heeft afgesloten om het valutarisico van de dollar, de yen en het pond af te dekken. De waardering van deze derivaten is gebaseerd op de marktwaarde van de valuta per balansdatum.

2.2 Derivaten

Het fonds maakt gebruik van derivaten om valutarisico's af te dekken. Het valutarisico van de Dollar de Yen en het Pond was per 31 december 2015 zowel strategisch als tactisch voor 80% afgedekt. Het is het beleid van het fonds om geen derivaten af te sluiten voor speculatieve doeleinden. Het kenmerk van derivaten is dat bij het aangaan van het contract veelal geen kasstromen plaatsvinden (waarde nihil) maar dat door de hoge mate van 'leverage' de waarde van de contracten nadien erg volatiel is en een grote impact kan hebben op het resultaat van het fonds. De volgende tabel laat de marktwaarde van de derivaten zien in relatie tot de onderliggende waarden. De onderliggende waarde is de maatstaf op basis waarvan waardeveranderingen worden gemeten en afgerekend.

	2015			2014		
	Actief	Passief	Onderliggende waarde	Actief	Passief	Onderliggende waarde
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Valuta-swaps	3.060		119.620		2.771	106.990

2.3 Vorderingen en overlopende activa

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Te vorderen premies werkgevers	534	54
Te vorderen dividend belasting	0	651
Lopende intrest	3	21
Te vorderen beheerfee NN Investment Partners	419	204
Te vorderen uitkeringen uit herverzekering	0	40
Stand ultimo boekjaar	956	970

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan een jaar.

2.4 Overige activa

2015	2014
------	------

	1.000 EUR	1.000 EUR
Liquide middelen ultimo boekjaar	1.506	1.264

Onder de liquide middelen zijn opgenomen de tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Deze rekeningen staan ter vrije beschikking van het fonds.

2.5 Stichtingskapitaal en reserves

Het verloop is als volgt:

	2015 1.000 EUR	2014 1.000 EUR
Stand ultimo vorig boekjaar	39.964	67.160
Bestemming resultaat boekjaar	-/- 39.485	-/- 27.196
Stand ultimo boekjaar	479	39.964

De pensioenwet stelt eisen aan het eigen vermogen van pensioenfondsen. De voor het fonds relevante kengetallen in relatie tot de dekkingsgraad zijn als volgt.

	2015	2014
Minimaal vereist eigen vermogen	104,3%	104,3%
Vereist eigen vermogen	120,1%	115,2%
Dekkingsgraad ultimo boekjaar	100,1%	106,4%
Beleidsdekkingsgraad ultimo boekjaar	100,2%	112,8%

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als dekkingstekort. Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van een standaard model. De dekkingsgraad wordt bepaald als het vermogen van het fonds gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen. De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op de ultimo maandstanden van de afgelopen twaalf maanden.

Herstelplan

Per 1 januari 2015 is het nieuwe Financieel Toetsingskader in werking getreden en verviel het lopende herstelplan. Per 1 juli 2015 is een nieuw herstelplan ingediend bij DNB. Uit dit herstelplan bleek dat het pensioenfonds over voldoende herstelkracht beschikt om binnen de wettelijke termijn van tien jaar het niveau van het vereist eigen vermogen te bereiken. Begin 2016 heeft op grond van de geraamde financiële positie een evaluatie van het herstelplan plaatsgevonden. Conclusie van deze evaluatie was dat er sprake is van een haalbaar herstelplan.

2.6 Technische voorzieningen

	2015 1.000 EUR	2014 1.000 EUR
Voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	678.827	618.461
Voorziening pensioenverplichtingen herverzekering	19.333	10.407
Overige technische voorzieningen	3.396	3.414
Stand ultimo boekjaar	701.556	632.282

Het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen is als volgt:

2015	2014
------	------

	1.000 EUR	1.000 EUR
Stand per 1 januari	618.461	478.822
Toevoeging pensioenopbouw	22.501	18.563
Indexatie en overige toeslagen	0	0
Rentetoevoeging	1.041	1.856
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-/- 10.606	-/- 10.319
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-/- 1.196	-/- 1.192
Wijziging marktrente	48.193	120.379
Mutatie overdracht van rechten	-/- 235	342
Omrekening overlevingstafels	0	10.772
Wijziging technische grondslagen	747	
Overige mutaties	-/- 79	-/- 762
Stand per 31 december	678.827	618.461

De voorziening pensioenverplichtingen herverzekering heeft betrekking op de bij Aegon verzekerde aanspraken van deelnemers aan het voormalig pensioenfonds Cementbouw. Deze deelnemers hebben een totaal-toezegging vanuit CRH pensioenfonds waarin de bij Aegon verzekerde aanspraken zijn begrepen. Op pensioendatum keert CRH Pensioenfonds het totale pensioen uit aan de deelnemer. Aegon wordt door de deelnemers gemachtigd het aldaar verzekerde deel uit te keren aan het pensioenfonds. De post voorziening pensioenverplichtingen herverzekering is ten opzichte van 2014 toegenomen van 10.407 tot 19.333. Dit wordt met name veroorzaakt doordat met ingang van het jaar 2015 ook van de ingegane pensioenen een voorziening wordt berekend. Tot en met 2014 werd alleen een voorziening berekend van de bij Aegon verzekerde pensioenen van de actieve en gewezen deelnemers.

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld.

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Actieven	307.037	294.701
Slapers	195.829	156.174
Gepensioneerden	175.961	167.586
Netto pensioenverplichtingen	678.827	618.461

Voorziening pensioenverplichtingen herverzekering
Het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen herverzekering is als volgt.

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Stand 1 januari	10.407	9.557
Toevoeging herverzekerde ingegane pensioenen	8.605	0
Mutatie boekjaar	321	850
Stand 31 december	19.333	10.407

Tot en met 2014 werden in de voorziening pensioenverplichtingen herverzekering alleen de bij Aegon herverzekerde pensioenen van de actieve en gewezen deelnemers opgenomen. Omdat in de praktijk veel deelnemers Aegon machtigen het pensioen tezamen met het bij CRH pensioenfonds verzekerde pensioen uit te keren is in overleg met de actuaris besloten deze ingegane pensioenen ook in de pensioenverplichtingen herverzekering op te nemen. Deze post is zowel in de actief als in de passief post opgenomen en heeft dus geen effect op het eigen vermogen van het fonds.

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

2.6.1 Overige technische voorzieningen

Voorziening Invaliditeitspensioen

Het verloop van de voorziening Invaliditeitspensioen is als volgt.

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Stand 1 januari	1.232	1.198
Mutatie boekjaar	-/- 61	34
Stand 31 december	1.171	1.232

Deze voorziening omvat de contante waarde van de ingegane WAO-hiaatpensioenen. Deze voorziening heeft een overwegend langlopend karakter.

IBNR Arbeidsongeschiktheid

Het verloop van de voorziening IBNR is als volgt.

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Stand 1 januari	2.182	1.916
Mutatie boekjaar	43	266
Stand 31 december	2.225	2.182

Deze voorziening heeft betrekking op schadegevallen als gevolg van arbeidsongeschiktheid die al wel is opgetreden maar nog niet bij het fonds is gemeld omdat gedurende de eerste twee jaar zieke werknemers door de werkgever worden doorbetaald. De omvang van de niet gemelde schade is geraamd op twee maal de jaarpremie voor voortzetting van de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid.

2.7 Schulden en overlopende passiva

Schulden pensioenactiviteiten:

- Schulden aan werkgevers
- Te betalen loonheffing
- Te betalen advies- en administratiekosten

Schulden beleggingsactiviteiten:

- Valutaderivaten

Overige schulden

Stand ultimo boekjaar

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
	99	104
	246	247
	331	362
	0	2.771
	69	89
	745	3.573

De schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.

3. Toelichting op de staat van baten en lasten

3.1 Premiebijdragen

De premiebijdragen van de aangesloten ondernemingen en deelnemers zijn als volgt.

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Werkgeversdeel	18.139	19.009
Werknemersdeel	4.056	5.000
Premie overgangsregeling 55-min	1.883	1.117
	24.078	25.126

Per 1 januari 2015 werd als gevolg van de versoering van het fiscale kader de pensioenopbouw verlaagd. Bovendien werd de pensioenopbouw gemaximeerd tot een salarisniveau van € 100.000. Op grond van de uitvoeringsovereenkomst met CRH Nederland daalde zowel de werkgevers- als de werknemersbijdrage hierdoor met ongeveer 900.

De kostendeekkende premie is als volgt opgebouwd.

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Actuariële premie benodigd voor onvoorwaardelijke verplichtingen	22.629	18.303
Opslag voor het in stand houden van het eigen vermogen	4.186	2.837
Opslag voor uitvoeringskosten	973	972
Bijdrage aan voorwaardelijke onderdelen	0	0
Sub-totaal kostendeekkende premie	27.788	22.112
Structureel overschot op uitvoeringskosten	-/- 191	-/- 297
Totaal	27.597	21.815

De ontvangen premie over 2015 (exclusief de overgangsregeling 55-min) bedraagt 22.195. De benodigde premie (inclusief solvabiliteitsopslag) bedroeg 27.597. Er was derhalve sprake van een tekort van 5.402. Na aftrek van de solvabiliteitsopslag resteert een tekort van 1.216.

Voor de toets op kostendeekkendheid is de ex-ante kostendeekkende toetspremie van belang. Deze bedraagt 19.921. (Dit is inclusief een aftrek van 350 in verband met een structureel overschot op uitvoeringskosten. Zonder deze bate zou de kostendeekkende toetspremie 20.271 hebben bedragen). De hier tegenover staande feitelijke premie (exclusief Premie overgangsregeling 55-min) bedraagt 22.195 en is 2.274 hoger dan de kostendeekkende toetspremie ad 19.921.

De ex-ante kostendeekkende premie is als volgt opgebouwd.

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Actuariële premie benodigd voor onvoorwaardelijke verplichtingen	17.108	18.303
Opslag voor het in stand houden van het eigen vermogen	2.190	2.636
Opslag voor uitvoeringskosten	973	972
Bijdrage aan voorwaardelijke onderdelen	0	0
Sub-totaal kostendeekkende premie	20.271	21.911
Structureel overschot op uitvoeringskosten	-/- 350	-/- 351
Totaal	19.921	21.560

3.2 Beleggingsresultaten

2015	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Direct resultaat	2.178	5.407		13	7.598
Waardeveranderingen	16.399	-/- 4.343	-/- 11.921		135
Korting -/- kosten vermogensbeheer	405	439			844
Totaal	18.982	1.503	-/- 11.921	13	8.577

2014	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Direct resultaat	4.337	7.460		19	11.816
Waardeveranderingen	25.098	72.140	-/- 11.463		85.775
Korting -/- kosten vermogensbeheer	362	336			698
Totaal	29.797	79.936	-/- 11.463	19	98.289

Kosten van vermogensbeheer

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Transactiekosten	28	59
Af: Korting beheervergoeding	872	757
Saldo	-/- 844	-/- 698

3.3 Overige baten

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Ontvangen FVP-bijdragen	0	278
Diversen	0	8
	0	286

3.4 Pensioenuitkeringen

	Aantallen	2015	2014
	31-12-2015	1.000 EUR	1.000 EUR
Ouderdompensioen	920	8.460	8.346
Nabestaandenpensioen	262	1.972	1.962
Wezenpensioen	43	38	40
Arbeidsongeschiktheidspensioen	45	107	105
	1.270	10.577	10.453

Het aantal arbeidsongeschiktheidspensioenen is inclusief 43 WIA-hiaat uitkeringen. Deze zijn niet meegenomen in de deelnemersoverzichten op pagina 4 en pagina 17.

3.5 Pensioenuitvoeringskosten

	2015	2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
Pensioenbureau	416	350
Kosten pensioenadministratie pakket	69	183
Administratiekosten	16	13
Advies- en actuariskosten	347	174
Kosten accountant	39	47
Kosten juridisch adviseur	0	45
Kosten toezichhouders	36	36
Kosten beleggingsadvies	43	30
Opleidingskosten bestuur	16	15
Bestuur	3	4
Verantwoordingsorgaan	4	0
Visitatiecommissie	18	0
Diversen	0	0
	<u>1.007</u>	<u>897</u>

De kosten van het pensioenbureau zijn in 2015 66 hoger dan in 2014. Dit kan als volgt worden verklaard:

- In 2014 ontvangen eenmalige afrekening voorgaande jaren	20
- In 2014 ontvangen uitkering UWV	20
- Gestegen salarissen t.o.v. 2014	12
- Minder doorbelast i.v.m. werkzaamheden t.b.v. werkgever	9
- Gestegen doorbelasting IT door werkgever	<u>5</u>
Totaal	<u>66</u>

De kosten van het pensioenadministratiepakket bedroegen in 2015 69 en zijn daarmee 114 lager dan in 2014. Dit wordt veroorzaakt doordat in 2014 het nieuwe pensioenadministratiepakket moest worden geïmplementeerd.

De post advies- en actuariskosten bedroeg in 2015 347. In 2014 bedroeg deze post 174. Deze post kan als volgt worden verklaard.

- Implementatie nFTK incl. blind tasting en aanpassing ABTN	91
- Extra kosten jaarwerk 2015 i.v.m. nieuw pensioenpakket	20
- Invoering haalbaarheidstoets	18
- Hoger dan begrote kosten jaarwerk 2014	13
- Onderzoek kostendekkende premie	11
- Extra herstelplan i.v.m. nFTK	6
- Diversen	<u>15</u>
Totaal	<u>174</u>

De accountantskosten over 2015 waren 8 lager dan in 2014. Dit wordt veroorzaakt door een te hoog opgenomen raming in 2014.

In 2015 werd geen gebruik gemaakt van de diensten van de juridisch adviseur.

De kosten voor beleggingsadvies stegen met 13 van 30 in 2014 tot 43 in 2015. Dit wordt veroorzaakt door een door Mercer uitgevoerde analyse van de beheerfee en advies bij het opstellen van de investmentbeliefs van het fonds.

De post Verantwoordingsorgaan bedroeg in 2015 4 omdat een opleiding werd gevolgd. In 2014 vond geen opleiding plaats.

In 2015 was voor het eerst de visitatiecommissie actief. De kosten hiervan bedroegen 18.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat het pensioenfonds in het afgelopen jaar geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd. De accountantskosten, zoals hierboven opgenomen als onderdeel van de pensioenuitvoeringskosten, kunnen worden gespecificeerd zoals hieronder weergegeven.

	2015 1.000 EUR	2014 1.000 EUR
Controle van de jaarrekening	39	47
	39	47

3.6 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

	2015 1.000 EUR	2014 1.000 EUR
Stand per 1 januari	618.461	478.822
Pensioenopbouw	22.501	18.563
Toeslagverlening	0	0
Rentetoevoeging	1.041	1.856
Ottrekking voor pensioenuitkeringen en –uitvoeringskosten	-/- 11.802	-/- 11.511
Wijziging marktrente	48.193	120.379
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-/- 235	342
Wijziging uit hoofde van verhoging levenskansen	0	10.772
Wijziging overige technische grondslagen	747	0
Overige mutaties	-/- 79	-/- 762
Stand per 31 december	678.827	618.461

De post pensioenopbouw betreft de kosten van één jaar diensttijdopbouw. Deze post is aanmerkelijk hoger dan in 2014. Dit is het gevolg van het feit dat de inkoop van de coming service € 3,8 miljoen hoger is dan in 2014. De belangrijkste oorzaak hiervan is de gedaalde rente.

Er heeft per 1 januari 2015 evenals in 2014 geen toeslagverlening plaats gevonden.

De rentetoevoeging is gebaseerd op 0,159% (2014 0,379%) en betreft de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur aan het begin van het boekjaar. De marktrente op basis van de rentetermijnstructuur behorend bij het profiel van de verplichtingen bedraagt per ultimo verslagjaar 1,79% (2014 2,04%) tegen 2,04% (2014 2,8%) aan het begin van het verslagjaar.

De omrekening naar de nieuwe rentetermijnstructuur is opgenomen in de post wijziging marktrente. Ondanks de licht gestegen marktrente gaf de rentetermijnstructuur waarmee de verplichtingen worden berekend een daling te zien als gevolg van de gewijzigde methodiek aan de hand waarvan de rentetermijnstructuur moet worden berekend. Dit leidde per saldo tot een stijging van de voorziening pensioenverplichtingen van 48.193.

De wijziging uit hoofde van overdracht van rechten heeft per saldo voor 821 betrekking op de actuariële waarde van inkomende waardeoverdrachten en voor -/- 1.056 op uitgaande waardeoverdrachten.

De wijziging uit hoofde van overige technische grondslagen bestaat uit een verhoging van de opslag voor excasso kosten van 2,0% naar 2,3% hetgeen een verhoging van de voorziening opleverde van 1.973. Daarnaast was er sprake van een vrijval van de voorziening ad 1.244 als gevolg van de verlaging van de opslag voor wezenpensioen van 5% naar 1,5% van de voorziening voor uitgesteld nabestaandenpensioen.

3.7 Mutatie overige technische voorzieningen

Toevoeging Voorziening Invaliditeitspensioen
Toevoeging Voorziening Arbeidsongeschiktheid IBNR

2015	2014
1.000 EUR	1.000 EUR
-/- 61	34
43	266
-/- 18	300

3.8 Saldo overdracht van rechten

Inkomende waardeoverdrachten
Uitgaande waardeoverdrachten

2015	2014
1.000 EUR	1.000 EUR
-/- 703	-/- 2.969
794	2.489
91	-/- 480

3.9 Overige lasten

Afkopen
Premie herverzekering
Overig

2015	2014
1.000 EUR	1.000 EUR
80	51
34	35
3	2
117	88

Aantal personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door werknemers die in dienst zijn bij CRH Nederland. De hieraan verbonden kosten zijn door CRH Nederland aan het fonds doorbelast.

Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging in de vorm van een onkostenvergoeding voor de bestuurders bedraagt 2 (2014: 2).

Verbonden partijen

(a) *Identiteit van verbonden partijen*

Door het fonds worden de aangesloten werkgevers, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders tot de zogenaamde ‘verbonden partijen’ gerekend.

(b) *Transacties met bestuurders*

Er zijn geen leningen verstrekt aan noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders.

(c) *Overige transacties met verbonden partijen*

Verwezen wordt naar de uitvoeringsovereenkomst tussen fonds en werkgevers met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling.

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

4. Risicobeheer

Solvabiliteitsrisico

In het bestuursverslag is ingegaan op de beleidsmatige aspecten van het risicobeheer. In deze paragraaf worden de kwantitatieve en kwalitatieve toelichtingen op de posten in de balans opgenomen. Het bestuur van het fonds houdt toezicht op het beheersen van de risico's. Hiertoe is in het boekjaar een matrix opgesteld aan de hand waarvan de diverse risico's periodiek worden getoetst.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen om te kunnen voldoen aan haar (toekomstige) pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten conform de richtlijnen welke bepaald zijn door de toezichthouder. De solvabiliteit wordt gemeten aan de hand van de dekkinggraad en het vereist eigen vermogen. Onderstaand ziet u de solvabiliteit van het fonds berekend op basis van de door de toezichthouder voorgeschreven methodiek waarbij gekeken wordt naar beschikbaarheid van buffers ter dekking van de diverse risico's welke een impact hebben op de mate waarin het fonds in staat wordt geacht te kunnen voldoen aan haar toekomstige verplichtingen.

De dekkinggraad van het fonds daalde in het afgelopen boekjaar van 106,4% op 31 december 2014 tot 100,1% op 31 december 2015.

Vereist vermogen

Zoals hiervoor genoemd dient het fonds op grond van de pensioenwet te beschikken over een vereist vermogen. Hierbij wordt voor een zestal risicofactoren het effect gemeten van een onmiddellijke verandering op het vermogen.

1. Renterisico (SI)

Bij de bepaling van het renterisico wordt uitgegaan van de meest ongunstige wijziging van de rentetermijnstructuur (c.q. een daling van de rente) volgens een vastgestelde tabel. Een daling van de rente leidt tot een verhoging van de voorziening en tot een waardestijging van de vastrentende waarden. Het saldo van deze twee effecten vormen samen het renterisico.

Het renterisico is het risico dat de reële waarde van toekomstige kasstromen van een financieel instrument fluctueert als gevolg van wijzigingen in de markrentetarieven. Het door het fonds gelopen risico wegens fluctuaties in de markrentes heeft zowel betrekking op de vastrentende beleggingen als op de voorziening pensioenverplichtingen. Als de rente stijgt of daalt heeft dit effect op de marktwaarde van de beleggingen en de pensioenverplichtingen. De rentegevoeligheid van het fonds is afhankelijk van de gemiddelde looptijd van de vastrentende beleggingen ten opzichte van de gemiddelde looptijd van de pensioenverplichtingen. Het fonds beheerst het renterisico door de gemiddelde looptijd van de beleggingen te verlengen. Het fonds belegt hiertoe in een combinatie van het INI All Grade Fonds en het INI All Grade Long Duration Fonds dat door middel van renteswaps de gemiddelde looptijd van de vastrentende beleggingen heeft verlengd. De gemiddelde duration van de vastrentende beleggingen bedroeg 11,0 jaar ultimo 2015 (11,3 2014).

	2015	2014
Gemiddelde looptijd van vastrentende beleggingen	11,0	11,3
Gemiddelde looptijd van de pensioenverplichtingen	21,8	21,5

De gemiddelde looptijd van de pensioenverplichtingen is berekend rekening houdend met de door DNB gepubliceerde RTS ultimo boekjaar.

De gevoeligheid van het renterisico op de dekkingsgraad van het fonds kan als volgt worden weergegeven.

	1% daling	1% stijging
Impact op de dekkingsgraad 2015	-/- 10,2%	11,7%
Impact op de dekkingsgraad 2014	-/- 11,3%	13,0%

2. Zakelijke waarden risico (S2)

De beleggingsportefeuille zakelijke waarden (aandelen) van het fonds staat bloot aan een marktprijsrisico dat voortvloeit uit onzekerheden omtrent de toekomstige waarde van de aandelen waarin is belegd. Het fonds beheert het prijsrisico door middel van diversificatie en de in het mandaat aan de vermogensbeheerder vastgelegde maximale afwijkingen van de benchmark. Periodiek rapporteert de vermogensbeheerder aan de door het bestuur ingestelde beleggingscommissie. De beleggingscommissie rapporteert en adviseert periodiek aan het bestuur.

De aan te houden buffer houdt rekening met een effect van een daling van de zakelijke waarden aan de hand van een daling van de benchmark voor aandelen met 30% voor beursgenoteerde aandelen in ontwikkelde markten plus beursgenoteerd vastgoed, met 40% voor emerging markets en voor private equity, en een daling van de benchmark voor niet-beursgenoteerd onroerend goed met 15%. Tussen de hier onderscheiden risico's wordt een correlatie van 0,75 gehanteerd.

De portefeuillemanager van de fondsen waarin Stichting CRH Pensioenfonds belegt, met uitzondering van het INI Aandelenfonds, heeft de mogelijkheid tot securitieslending. Dit geschiedt binnen de richtlijnen die ING Investment Management hiertoe heeft opgesteld en gaat gepaard met het door NN IP gevoerde collateral management.

3. Valutarisico (S3)

Valutarisico is het risico dat de reële waarde van toekomstige kasstromen fluctueert als gevolg van wijzigingen in valutakoersen. De blootstelling van het fonds aan het risico van wijzigingen in valutakoersen heeft uitsluitend betrekking op de beleggingen van het fonds. Het strategisch beleid van het fonds is om de drie belangrijkste valuta waarin via de aandelenportefeuille wordt belegd, namelijk de US Dollar, het Britse Pond en de Japanse Yen, voor 80% af te dekken. Dit gebeurt door middel van valutatermijncontracten. Om tactische redenen kan het bestuur van het fonds van dit strategische beleid afwijken. Ultimo 2015 waren de US Dollar, de Japanse Yen en het Britse Pond in de aandelenportefeuille voor 80% afgedekt.

De valutapositie voor en na afdekking kan als volgt worden weergegeven.

	2015		
	Beleggingen in vreemde valuta 1.000 EUR	Valuta afdekking 1.000 EUR	Netto- positie 1.000 EUR
US-Dollar	100.807	88.839	11.968
Britse Pond	21.251	17.465	3.786
Japanse Yen	13.023	13.316	-/- 293
Overige valuta	50.546	0	50.546
	185.627	119.620	66.007

De aan te houden buffer houdt rekening met een effect van een daling van de valutakoersen in ontwikkelde markten met 20% en in opkomende markten van 35%.

4. Commodities (S4)

De aan te houden buffer houdt rekening met een effect van een afwijking van de benchmark voor commodities met 35%.

5. Kredietrisico (S5)

Het Kredietrisico is het risico dat een tegenpartij de verplichtingen niet nakomt die voortvloeien uit een financieel instrument of een contract met een afnemer, waardoor financiële schade ontstaat. Het fonds staat bloot aan kredietrisico in verband met haar operationele activiteiten (voornamelijk premievorderingen en vorderingen op herverzekeraars) en beleggingsactiviteiten.

De aan te houden buffer voor dit risico wordt bepaald aan de hand van een veronderstelde stijging van de creditspreads waarbij onderscheid wordt gemaakt naar ratingklasse:

- Europese staatsobligaties met een AAA-rating geen stijging;
- Overige instrumenten met een AAA-rating, een stijging van 60 basispunten;
- Instrumenten met een AA rating, een stijging van 80 basispunten;
- Instrumenten met een A rating, een stijging van 130 basispunten;
- Instrumenten met een BBB rating, een stijging van 180 basispunten;
- Instrumenten met een lagere of zonder rating, een stijging van 530 basispunten;

Premievorderingen

Het debiteurenrisico wordt door het fonds beheerst met inachtneming van het vastgestelde beleid, procedures en controles van het fonds.

Vordering op herverzekeraar

In de balans is een vordering op Aegon opgenomen in verband met de vordering van herverzekerde pensioenaanspraken van actieve, gewezen en gepensioneerde deelnemers. Op deze post is geen afslag in verband met kredietrisico in mindering gebracht.

Beleggingen

Het kredietrisico dat voortvloeit uit de beleggingen wordt beheerst in overeenstemming met het beleid van het fonds. Het is het beleid van het fonds om uitsluitend beleggingstransacties af te sluiten met te goeder naam en faam bekend staande tegenpartijen.

Kredietrisico kan worden uitgedrukt in een creditrating. Creditratings variëren van AAA (zeer kredietwaardig) tot de laagste rating C. De verdeling van de vastrentende waarden naar creditrating is als volgt.

Credit Rating Klasse	31 december 2015	31 december 2014
	1.000 EUR	1.000 EUR
AAA	90.088	122.011
AA	75.752	77.482
A	66.636	52.187
BBB	142.509	140.660
Lager dan BBB	27.300	8.349
Geen rating	15.873	3.365
Liquiditeiten begrepen in beleggingen	35.309	39.858
Totaal vastrentende waarden	453.467	443.912

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat het fonds over onvoldoende liquiditeit beschikt om aan haar verplichtingen te kunnen voldoen. Omdat de inkomende geldstroom in de vorm van premies en directe beleggingsopbrengsten de uitgaande geldstroom in de vorm van uitkeringen, kosten en uitgaande waardeoverdrachten ruim te boven gaat, is het liquiditeitsrisico van het fonds te verwaarlozen. Wel bestaat het risico dat bij extreme marktontwikkelingen de contractuele betalingsverplichtingen uit

hoofde van valutacontracten kunnen leiden tot gedwongen verkoop van beleggingen, waarbij niet altijd de beste prijs verkregen kan worden.

Concentratierisico

Concentraties van risico's kunnen zich voordoen als gevolg van risico's ten opzichte van één debiteur of ten opzichte van een groep van debiteuren met zodanig vergelijkbare kenmerken dat hun mogelijkheden om aan hun verplichtingen te voldoen naar verwachting op vergelijkbare wijze worden beïnvloed door veranderingen in economische of andere omstandigheden. In het beleid van het fonds staat risicospreiding centraal. Door te beleggen in fondsen wordt een adequate mate van spreiding bewerkstelligd.

6. Verzekeringstechnisch risico (S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voor de levenslange uitkeringen te weinig (of te veel) wordt voorzien. Het belangrijkste risico is het langlevensrisico. Het langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld door het fonds is verondersteld.

De waardering van de voorziening pensioenverplichtingen vindt plaats op grond van de prognosetafel AG2014 waarbij een leeftijdsafhankelijke tabel voor de afwijkende sterftekans van de populatie van het fonds is toegepast. Voor wat betreft deze correctiefactoren wordt gebruik gemaakt van het Mercermodel 2012 inkomensklasse "Hoog". De verwachting is dat het langlevensrisico hiermee op adequate wijze in de waardering van de pensioenverplichtingen is verdisconteerd.

De verzekeringstechnische risico's betreffen drie risicofactoren die verband houden met sterfte. Het procesrisico, de sterfteonzekerheid (TSO) en negatieve stochastische afwijkingen (NSA). Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De risicofactoren TSO en NSA houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

De effecten van de factoren S1 tot en met S6 leiden tot onderstaande opstelling van het vereist vermogen per 31 december 2015.

Risico's	Bedrag bij huidige Beleggingsmix	Bedrag bij strategische Beleggingsmix
	1.000 EUR	1.000 EUR
S1 Renterisico	49.782	45.831
S2 Risico zakelijke waarden	78.652	74.470
S3 Valutarisico	13.754	16.074
S4 Grondstoffenrisico	0	0
S5 Kredietrisico	44.092	50.128
S6 Verzekeringstechnisch risico	23.284	23.284
S10 Actief beheer risico	10.228	9.612
Vereist vermogen	140.714	136.428
TV ultimo 2015	701.556	701.556
Vereist vermogen 2015	20,1%	19,4%
Vereist vermogen 2014	15,2%	13,1%

Het vereist vermogen laat ten opzichte van het jaar 2014 een forse stijging zien. Dit is voornamelijk het gevolg van de strengere buffereisen vanuit het nFTK.

Inflatierisico

Het fonds heeft de ambitie om de pensioenen te verhogen op basis van de prijsinflatie. Toeslagverlening (indexatie) vindt uitsluitend plaats als de financiële positie van het fonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaat. In het nieuwe FTK wordt de zogenoemde haalbaarheidstoets geïntroduceerd. Hierbij wordt het verwacht pensioenresultaat berekend en afgezet tegen een volledig geïndexeerd pensioen. Dit geeft het fonds en de deelnemer in de nabije toekomst meer inzicht in het inflatierisico. Het beleggingsbeleid van het fonds biedt een beperkte bescherming tegen het inflatierisico. Alleen van de categorie aandelen waarin strategisch voor 30% wordt belegd, wordt een positieve correlatie met de inflatie verwacht.

Reële waarde

De beleggingen en de pensioenverplichtingen zijn in de balans gewaardeerd tegen marktwaarde.

5. Overige gegevens

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum te melden.

Resultaatbestemming

In de statuten van Stichting CRH Pensioenfonds is geen expliciete regeling opgenomen omtrent de resultaatbestemming. Voorgesteld wordt het negatieve resultaat over het jaar 2015 ad 37.262 ten laste te brengen van de overige reserves. Dit voorstel is reeds verwerkt in de jaarrekening.

Rijswijk, 24 juni 2016

Namens de werkgever:
F.G. van Schie (voorzitter)

Namens de gepensioneerden:
R.J. Boesjes (bestuurslid)

Namens de werkgever:
F.A.J. Brouwer (bestuurslid)

Namens de werknemers:
E.J.S. Herremans (bestuurslid)

Namens de werkgever:
R.W.T.H. de Kok (bestuurslid)

Namens de werknemers:
(vacature)

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting CRH Pensioenfonds

Verklaring over de jaarrekening 2015

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2015 van Stichting CRH Pensioenfonds te Rijswijk gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting CRH Pensioenfonds op 31 december 2015 en van het resultaat over 2015, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2015;
- de staat van baten en lasten over 2015;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting CRH Pensioenfonds (hierna: de stichting) zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 3,3 miljoen
Toegepaste benchmark	0,5% van het pensioenvermogen, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en de overige reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritische grens bevindt. Vanwege het dekkingstekort hebben wij een percentage van 0,5% gehanteerd.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 167 duizend rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In deze paragraaf beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Risico	Onze controleaanpak
Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
<p>De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds.</p> <p>In 2015 is de beleidsdekkingsgraad geïntroduceerd. Dit is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.</p>	<p>Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2015 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuariële rapport van de certificerend actuaaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven.</p> <p>Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maand-dekkingsgraden.</p> <ul style="list-style-type: none">• Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandoerekening van

Risico	Onze controleaanpak
	<p>zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar betroffen key items: de verwerking van de aanpassing van de UFR methode in juli 2015 en het vervallen van de 3-maands rentemiddeling per 1 januari 2015 in de technische voorzieningen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daarnaast heeft de certificerend actuaaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op ontwikkeling van de dekkinggraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaaris.
Waardering en toelichting van niet-beursgenoteerde beleggingen	
<p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Deze marktwaarde is niet in alle gevallen te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, netto-contante-waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-beursgenoteerde fondsen.</p> <p>De waarderingonzekerheid neemt inherent toe bij (onafhankelijke) taxaties en netto-contante-waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. De posities in niet-beursgenoteerde fondsen kennen eveneens inherent waarderingonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers. In onze risico-inschatting houden wij rekening met het feit dat de onderliggende beleggingen in deze niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen veelal genoteerde marktprijzen als basis van de waardering kennen hetgeen de schattingsonzekerheid verlaagt.</p> <p>De stichting heeft de waarderinggrondslagen voor de beleggingen beschreven op pagina 39 en een</p>	<p>Wij hebben de gehanteerde waarderinggrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2015. Voor de posities in niet-beursgenoteerde fondsen zijn de waarderingen geverifieerd met gecontroleerde jaarrekeningen 2015 van deze fondsen.</p> <p>Voor circa € 4 miljoen in indirecte beleggingen hebben wij geen zekerheid kunnen verkrijgen uit een gecontroleerde jaarrekening per 31 december 2015 omdat het boekjaar van deze fondsen niet gelijk is aan het boekjaar van de stichting. Voor deze beleggingen hebben wij de aansluiting vastgesteld met de meest recente (niet gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, waar van toepassing gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum, alsmede de back-testing (met gecontroleerde jaarrekeningen) en de monitoring procedures van het pensioenfonds onderzocht</p> <p>Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen onderzocht.</p>

Risico	Onze controleaanpak
<p>nadere toelichting opgenomen in toelichting 2.1 "Beleggingen". Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2015 € 678 miljoen in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de niet-beursgenoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd zijn.</p>	
Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
<p>De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven op pagina 40 en 41 en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 2.6 "Technische voorzieningen" en paragraaf 1.3.4 "Schattingwijzigingen". Uit deze toelichtingen blijkt dat (schatting)wijzigingen hebben plaatsgevonden met betrekking tot de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur door het vervallen van de driemaandsmiddeling per 1 januari 2015 en aanpassing van de UFR in juli 2015. Volgens de toelichting op pagina 38 is de</p>	<p>Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van de stichting. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2015. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de effecten van de wijzigingen in de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.</p> <p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2015. Daartoe hebben wij ons met gebruikmaken van een eigen actuariële specialist, een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de</p>

Risico	Onze controleaanpak
<p>voorziening pensioenverplichtingen hierdoor € 57,0 miljoen hoger uitgekomen.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd zijn.</p>	<p>gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaaris.</p>
Uitvoering van vermogensbeheer processen bij de uitvoeringsorganisatie	
<p>De stichting heeft het vermogensbeheer uitbesteed aan een derde partij. Het bestuur blijft conform wetgeving eindverantwoordelijk voor de gehele dienstverleningsketen. De financiële informatie die ontvangen wordt van deze partij is opgenomen in de jaarrekening van de stichting. De stichting heeft dit toegelicht in de risicoparagraaf op pagina 55 van de jaarrekening.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de uitbestede processen niet goed worden beheerst en dat de ontvangen financiële informatie van de uitbestedingspartij niet betrouwbaar is.</p>	<p>Voor zover relevant voor onze controle van de jaarrekening, hebben wij de juiste werking van interne beheersmaatregelen bij de uitvoeringsorganisatie beoordeeld op basis van de ontvangen ISAE 3402 rapportage. Verder hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd zoals cijferanalyses en deelwaarnemingen gericht op de uitkomsten van de relevante financiële informatiestromen.</p>

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening en voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Verklaring betreffende het bestuursverslag en de overige gegevens

Wij vermelden op basis van de wettelijke verplichtingen onder Titel 9 Boek 2 BW (betreffende onze verantwoordelijkheid om te rapporteren over het bestuursverslag en de overige gegevens):

- dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd naar aanleiding van het onderzoek of het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de door Titel 9 Boek 2 BW vereiste overige gegevens zijn toegevoegd;
- dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Benoeming

Wij zijn door het bestuur benoemd als accountant van de stichting. Ondergetekende treedt op als externe accountant sinds de controle van het boekjaar 2013.

Den Haag, 29 juni 2016

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. M.C. Spierings RA

Verklaring van de actuaris

Stichting CRH Pensioenfonds

Opdracht

Door Stichting CRH Pensioenfonds te Rijswijk is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een Actuariële Verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2015.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting CRH Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Omdat Mercer (Nederland) B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Mercer (Nederland) B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1,4 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 167.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met de balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131 en 132 waaraan niet wordt voldaan omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen. Het pensioenfonds is bij de vaststelling van de kostendekkende premie voor boekjaar 2015 uitgegaan van de in 2014 geldende wet- en regelgeving.

Op basis van de uitkomsten van de uitgevoerde aanvangshaalbaarheidstoets in 2015 concludeer ik dat er sprake is van de verwachting dat het pensioenresultaat circa 90% bedraagt. Op basis van de beleidsdekkingsgraad op de balansdatum en de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad zal het pensioenfonds naar verwachting op de korte termijn niet in staat zijn om (een volledige) uitvoering aan het toeslagbeleid te kunnen geven.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor het eerste jaar sinds het vernieuwde FTK in werking is getreden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting CRH Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 29 juni 2016

A.M.J.H. Roerdink AAG
verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.